

ИНДЕКС ЗА ГРАЖДАНСКО ЗДРАВЕ

2021 Г.

**Количествено изследване, представително за
пълнолетното население на община Враца**

Съдържание

Въведение.....	3
Гражданственост и гражданска грамотност	3
Познания.....	3
Гражданско съзнание	9
Познания и критично разбиране.....	12
Ценности.....	19
Доброволчество	19
Граждански инициативи	20
Пътна карта на гражданската активност.....	22
Граждански сдружения.....	23
Гражданско участие	25
Даване на становище	25
Участие в различни обществени дебати, дискусии и форуми.....	26
Участие на публични заседания при вземане на решения и обсъждане на политики на институции на национално или местно ниво	26
Форми на гражданска активност.....	27
Участие в протести.....	28
Дарителство.....	28
Обществена позиция.....	29
Политическа активност.....	30
Мотивация за гласуване на избори. Избирателна активност.....	32
Доверие към политически партии	33
Нагласи относно ролята на партиите и на политиците. Участие на гражданите в политиката. Кандидатиране за избираема длъжност. Посещаване на предизборни мероприятия	33
Общностен живот.....	35
Институционален подход към гражданското участие	38
Достъп до институциите.....	38

Информация за институцията.....	39
Е-участие (E-participation).....	40
Оценка за институциите.....	41
Оценка на взаимоотношенията между институциите и гражданите.....	43
Доверие в институциите.....	44
Обществено доверие към институции и организации.....	44
Обществени нагласи към медиите.....	47
Прозрачност.....	49
Корупция.....	50
Липса на дискриминация.....	53
Промени на институционално ниво вследствие на гражданско участие.....	54
Оценка на въздействието на Ковид-19 върху гражданското участие.....	55
Гледната точка на представителите на уязвими групи в община Враца.....	60

Индексът за гражданско здраве (Индекс) е социологическо проучване на фондация „Софийска платформа“, вдъхновено от инициативата Civic Health Index на американската организация National Conference on Citizenship. Индексът е финансиран по програма „Европа като общност на граждани“, изпълнявана от фондация „Софийска платформа“ в партньорство с MitOst e.V. и с подкрепата на Stiftung Mercator. Приложението на Индекса за 2021 г. е дело на социологическа агенция „Глобал Метрикс“.

Въведение

Настоящото проучване е проведено сред две целеви групи на територията на община Враца:

- Широка общественост (жители на община Враца над 18 години);
- Уязвими групи.

Изследването е проведено в навечерието на редовните избори за XLV Народно събрание, насрочени за 4 април 2021 г., и в условията на пандемия и ограничителни мерки срещу разпространението на Ковид-19. При провеждане на проучването са приложени идентични инструменти за количествените проучвания на национално ниво с цел постигане на сравнимост.

Гражданственост и гражданска грамотност

Познания

Едни от основните въпроси, заложи в настоящото изследване, са свързани с това какви са и как се формират разбиранията и нагласите на хората за гражданското участие.

По отношение познаването на различни граждански дейности, насочени към въпроси от обществен интерес, жителите на община Враца се разделят на две основни групи. Повече от половината запитани споделят, че познават темата, като най-много от тях се информират чрез медиите или интернет.

Групата на запознатите с темата се допълва от лица, които свързват гражданското участие с част от работата си, а 7% споделят, че разговарят по темата с хора, които имат опит в дейности от общественозначим характер. Сред последните попадат квалифицирани специалисти и работници или служители на ръководни позиции, които най-често живеят в областния център.

Едва 5,7% от анкетираните споделят, че достигат до информация за гражданското участие като част от образователната програма в училище или университет. Опцията е избрана не само от отбелязалите, че са учащи или студенти към момента на провеждане на анкетата, а и от квалифицирани кадри и частни собственици. Други 3% споделят, че познават темата благодарение на лекции или дискусии със свободен достъп, а едва 3,3% признават, че активно участват в дейности, свързани с постигане на общественозначими цели.

На другата крайност – близо 27% от анкетираниите, споделят, че не знаят какво е гражданско участие, а 12% допълват, че няма нужда да се запознаят с темата. В последните две категории своите отговори отнасят лица от всички образователни степени и възрасти, като лек превес имат лицата, които живеят в селата.¹

Незапознатост с темата „гражданско участие“

Най-незапознати с темата *гражданско участие* са лицата на възраст от 18 до 24 (43,3%) и от 25 до 30 години (32%). Въпреки това под 10% и от двете възрастови групи посочват, че нямат нужда от запознаване, което да им даде основа за повишаване на знанията и уменията по темата.

Разпределението по пол показва, че мъжете по-често смятат, че не са запознати с темата, но същевременно и по-често отговарят, че нямат нужда от запознаване.

Образованието на анкетираниите се оказва ключов фактор за тяхната осведоменост и желание за добиване на повече информация, свързана с възможностите за участие процеса на вземане на решения. Колкото по-ниско образование имат респондентите, толкова по-често заявяват, че не знаят какво е гражданско участие и нямат нужда от информация по темата.

Статистическото разпределение показва, че делът на респондентите, които не са информирани по темата, е почти двойно по-висок в селата от общината, отколкото от този в град Враца. За сметка на това обаче дяловете на анкетираниите, които заявяват, че нямат нужда от запознаване, е сходен в двата типа населени места – около 14%.

Въпреки че всеки втори анкетирани посочва, че е запознат с темата за гражданското участие, по-голяма част от анкетираниите остават предпазливи в оценките за собствените си познания в области, свързани с човешките права и свободи.

Повече от половината респонденти се съгласяват, че познават основните човешки права (66,4%), както и законите на демократичното общество (58,8%).

Когато фокусът се измества към личните права и отговорностите към обществото, анкетираниите лица показват по-висока степен на несигурност и в този случай по-малък дял от тях посочват, че познават принципите на гражданското общество и формите на гражданско участие (46,3%) или пък знаят по какъв начин могат лично да допринесат за решаване на проблемите в своята общност (45,5%).

¹ Въпрос (Q) 35. Как се запознахте с темата за гражданското участие:

По-сигурни в своето знание са гражданите със средно или по-високо образование, които живеят в областния град.

По-малки като дялове са гражданите, които споделят, че не са запознати с някои от понятията и твърденията, поместени във въпроса. Те признават, че не познават собствените си отговорности и права (11,7%) и не знаят как да допринесат за проблеми, налични в тяхната собствена среда (22,7%). Реално за над половината от анкетираните жители на община Враца познаването на принципите на гражданското общество, формите на гражданско участие и знанието по какви начини могат лично да допринесат за решаване на проблемите в тяхната общност се явяват познания, в чието владение те не се чувстват сигурни.

Сред лицата, които оценяват своите знания по разглежданите теми като недостатъчни, преобладават хората над 50-годишна възраст, като сред тях попадат и по-голяма част от лицата, които на предходните въпроси са споделили, че не познават темата „гражданско участие“ или не изпитват необходимост да получават информация в тази област.

В същото време, респондентите, които на предходни въпроси в изследването заявяват, че лично вземат участие в дейности от обществено значение, са и тези, които са най-сигурни, че имат достатъчно познания, свързани с граждански и човешки права.

В унисон с разгледаните дотук отговори над 88,5% от гражданите изразяват своята готовност и необходимост да научат повече за гражданските и човешки права. Дори тези, които все пак са се сблъскали с темата по време на своето обучение или работа, посочват, че имат нужда от повече информация.

Останалите 11,5 % се разпределят по интересен начин. Сред тях попада най-голям дял от гражданите, които не познават темата „гражданско участие“ и нямат желание да се запознаят с нея. В същото време, в тази група има и значителен дял от лица, които са заявили, че срещат темата във всекидневната си практика или са участвали на лекции/дискусии със свободен достъп.

Подобно на първоначалната самооценка на половината респонденти, които познават темата за гражданското участие, отново преобладаващата част от изследваната съвкупност с категорична решителност определя конкретните качества за изграждането на отговорни граждани като значими за тях самите.

На първо място, над 90% от анкетираните оценяват като важно спазването на закони, а на второ място отнасят упражняване правото си на глас по време на избори. Над 80%

споделят, че от изключителна важност е формирането на собствено, независимо от други лица, мнение, както и неговото свободно споделяне. Сходен е делът на тези, за които показването на солидарност към хората в по-лошо положение е от много голяма важност.

По-значителни са разликите по отношение на твърденията, които срещат по-малко подкрепа. Като по-малко важни са оценени активното членуване в организации или пренебрегване на себе си за сметка на другите. Около една четвърт от анкетираните лица са посочили, че за тях изобщо не е важно да са членове на граждански организации или да мислят за другите повече, отколкото за себе си.

Сред по-критичните респонденти попадат и такива, които на предходните въпроси изразяват своите познания и имат готовност да вземат участие в инициативи от гражданска значимост. Все пак избраните от тях опции повдигат въпроса за това доколко респондентите свързват гражданското участие и образа на отговорния гражданин с идеята за зачитане правата на другите и членуване в организирана структура, създадена за постигането на общи цели.²

² Q38. Бихте ли посочили Вашето лично мнение за това доколко важни са изброените качества за изграждането на отговорен гражданин?

Когато анкетираните заявяват своите разбирания и мнения, свързани със степента на информираност на гражданите по отношение на гражданската активност и работата им с институциите на местно ниво, по-голяма част от тях остават предпазливи в оценките си.

Най-много натрупвания се наблюдават в средните стойности по скалата, следвани от дела на по-критично настроените граждани. Все пак близо 35% се съгласяват в много голяма степен, че гражданите се информират за това какви са правата и задълженията им. По-малък дял са респондентите, според които гражданите разбират правата и задълженията си при провеждане на обществени консултации или пък знаят как да участват в работата на институциите.

Най-осезаемо колебание се наблюдава при твърдението, според което сложността и тромавостта на административните процедури оказват влияние върху решението на хората дали да проявят гражданска активност. Цели 41% са избрали средата на скалата за свой отговор. Това може да е индикатор за наличието на други, по-значими за респондентите фактори, които оказват влияние върху гражданската ангажираност на жителите на Враца или показва нежелание за даването на оценка за работата на общината.

Аналогично с предходните данни, жителите на община Враца **в голяма степен разпознават нуждата от допълнителни усилия за повишаване на участието на гражданите и гражданското общество в работата на институциите** и процеса на разработване на политики. Общо около 80% от анкетираните са склонни да подкрепят това твърдение.

Статистическото разпределение по възраст ни разкрива интересна картина. Анкетираните под 40 години относително по-рядко разпознават нуждата от допълнителни

усилия за повишаване на гражданското участие. Анкетирани на възраст между 40 и 50 години в най-голяма степен подкрепят твърдението, че е нужно да се инвестират усилия в обезпечаването на гражданското участие в страната.

В града мненията са по-категорични и се обособява по-висок дял на анкетираните, които смятат, че **такава нужда има**. В прилежащите към общината села общият дял на отговорилите утвърдително на това твърдение е по-голям, макар и натрупванията да са почти изцяло в категорията „По-скоро има такава нужда“.

Подходи за повишаване на активността на гражданите

Според анкетираните допълнителните усилия, които са необходими, за да се повиши участието на гражданите и гражданското общество в процеса на изработване на политики, са свързани с повишаване на доверието в администрацията (55,8%). На относително равнопоставени места се подреждат повишаването на знанията и уменията за участие на самите граждани (38,2%) и провеждане на повече срещи със заинтересованите страни (37,2%).

С равни дялове от малко над 34% са подкрепени твърденията, че за включване на гражданите в процеса на вземане на решения е необходимо реално да се взема предвид мнението на заинтересованите страни и да се включват повече участници в процеса на обсъждане. 30,9% смятат, че е необходимо да се създадат повече механизми за получаване на обратна връзка. Интересно е да се отбележи, че за близо една трета от анкетираните (30,6%) един от подходите е в посока на повишаване на доверието в гражданския сектор.

Подкрепа от малко под 30% събират твърденията, че трябва да се дава повече информация, както и да има възможности за електронно участие, кампании за мотивиране и референдуми.

Статистическото разпределение по възраст разкрива, че младежите на възраст между 18 и 24 години в най-малка степен считат за нужни изброените подходи. Въпреки това най-често избраните от тях твърдения са свързани с необходимостта от повишаване на знанията и уменията за участие на самите граждани и повишаване на доверието в работата на администрацията.³

³ Q62. Кои от следните мерки са важни според Вас, за да се повиши участието на гражданите и гражданското общество като цяло в процеса на изработване на политики?

Анкетираните над 30-годишна възраст разпознават в значително по-голяма степен от останалите нуждата от подобряване на доверието в администрацията, като делът на посочилите това твърдение във възрастовата група от 30 до 40 години надвишава 65%.⁴

Забелязва се, че основен дял от анкетираните предпочитат да участват във форми на гражданско участие, които са свързани с проучване на общественото мнение (72,8%). Макар усещането за липса на компетенция да е относително силно сред респондентите, малко над 50% споделят, че биха взели участие в *проучване на мнението* на заинтересовани страни по въпрос, който ги засяга, а 46,5% биха участвали в *срещи* с подобен характер. Провеждането на обществени консултации също печели относително силна подкрепа, като 36,5% заявяват, че биха взели участие в такава форма на консултиране с граждани.

Подкрепата за подходи, включващи обсъждания и дискусии, а не проучване на мнение, е значително по-слаба. Такива са груповите дискусии, семинари и конференции и участие в комисии и консултативни обществени съвети и работни групи. Това означава, че анкетираните смятат, че **техните мнения трябва да бъдат отчетени, но не желаят да участват в процеса на обсъждане и взимане на решения, тъй като не се считат за достатъчно подготвени.** По този начин отново се доказва нуждата от повишаването на знанията и уменията за участие на самите граждани.

Провеждане на обществени консултации се подкрепя най-силно като подход от анкетираните на възраст между 25 и 30 години. Лицата в тази възрастова група подкрепят по-силно и провеждането на срещи със заинтересовани страни. Другият подход, за който може да се твърди, че е по-силно застъпен сред младите, е провеждането на семинари и конференции. Хората над 40-годишна възраст подкрепят в по-голяма степен провеждането на публични дебати.

Гражданско съзнание

Малко над осемдесет на сто от респондентите смятат, че гласуването на избори е ефективно. Въпреки това основни дялове от анкетираните считат, че работата за политическа партия и личният контакт с политици са *по-скоро или напълно неефективни*.

Извън участието по време на избори жителите на община Враца в най-голяма степен считат, че могат да изразят гражданската си позиция, като привлекат вниманието на медиите и чрез доброволна работа в организация или сдружение. Организирането на

⁴ Q63. Кои от следните форми на консултиране с граждани в процеса на правене на политики предпочитате Вие лично?

граждански петиции също има относително силна подкрепа, но трябва да се отбележи, че основен дял от анкетиранияте споделят, че не могат да преценят доколко този подход е ефективен.

За най-слабо ефективни се смятат бойкотирането на определени продукти и организацията на граждани с основна цел оказване на натиск. Дейността, която анкетиранияте най-слабо подкрепят, е участието в протестни действия. Общо 39,1% са склонни да твърдят, че подобна дейност е ефективна, докато 33,7% са на противоположното мнение.

Трябва да се отбележи, че от 51,5%, които определят изборите като напълно ефективни, едва около половината (47,4%) заявяват, че биха гласували на избори за търсене на промяна. Това говори, че макар да има относително силно обособени граждански позиции по отношение на гласуването, основен дял не биха се ангажирали с директно участие. Тези данни отново може да се разглеждат като важен индикатор за политическата активност.⁵

Статистическото разпределение по възраст показва, че има дейности, които се приемат за ефективни от по-възрастните анкетирани и обратно – такива, които младите посочват по-често като ефективни. Възрастните избират по-често твърденията, свързани с политическия живот в страната, като подкрепят по-силно ефективността на личния контакт с политици, работата за политически партии, доброволната работа и гласуване на избори. От своя страна, младите оценяват по-високо ефективността от бойкотиране на определени продукти, участието в протестни действия, привличането на вниманието на медиите и организация на гражданите с цел оказване на натиск.

Интересно е също, че пенсионерите възприемат гласуването на избори като ефективно по-често от работещите квалифициран и неквалифициран труд.

Статистическото разпределение показва и това, че лицата, участващи в политически партии, оценяват по-високо ефективността на изборените.⁶

42,5% от анкетиранияте жители на община Враца биха гласували на избори за търсене на промяна, ако не са доволни от управлението на страната. Участието в избори отново се обособява с най-висок декларативен процент, като останалите възможности за действия против нередности в управлението събират значително по-слаба подкрепа. 23,9%

⁵ Кростабулация между въпроси 43.6 - **Колко ефективни според Вас са или биха могли да бъдат следните дейности** - Гласуване на избори, и 51.12 - **Ако не сте доволни от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия?** - Бих гласувал на избори за търсене на промяна

⁶ Q43. Колко ефективни според Вас са или биха могли да бъдат следните дейности?

заявяват, че биха се включили в подписка, а 13,3% – в митинг или шествие, 13% не биха предприели никакви действия.

Аналогично с предходно анализирани данни, младежите по-често предпочитат дейности като подписка, митинг/шествие, стачки и бунт. По-възрастните, от своя страна, по-често смятат, че мнението на обществото не се признава, че трябва да се смени цялата власт и че няма смисъл от подемането на изброените във въпроса дейности. Забелязва се, че анкетираните, работещи неквалифициран труд, по-често от квалифицираните работници споделят, че биха участвали в подписка, митинг/шествие или стачка.⁷

Аналогично с предходно установените тенденции, усещането на анкетираните, че не са достатъчно компетентни е силно изразено. 28,9% не биха участвали в обществени консултации поради тази причина. 18,9% считат, че няма смисъл от подобна форма на гражданско участие, а 10,6% не харесват начина, по който е организирана обществената консултация.

Сред анкетираните на възраст между 18 и 24 години и сред тези над 60-годишна възраст е **най-разпространено усещането за липса на компетенция**. Това означава, че представителите на тези две възрастови групи усещат най-силна дистанция по отношение на процеса на вземане на решения, което създава хипотезата, че към тях трябва да бъдат насочени по-конкретни подходи и мерки за включване. Наблюдават се и други тенденции сред споделилите, че не са достатъчно компетентни, за да участват в обществени консултации. Те са предимно с **много ниско образование (основно) и живеят най-вече в селата**.⁸

Трябва да се отбележи, че **87,2%** от лицата, които не се възприемат като компетентни, считат, че **са необходими повече усилия за повишаване на участието на гражданите и гражданското общество в работата на институциите**.

Сред населението на община Враца се наблюдават **силно изразени отрицателни нагласи** към гражданите на страни извън Европейския съюз. Това се наблюдава в най-голяма степен по отношение на лицата с бежански статут, като над 75% от анкетираните посочват, че по-скоро или напълно не им се доверяват, а едва 2,5% биха им се доверили. Сходни са и нагласите към граждани на държави от Персийския залив, Иран, Ирак и Йемен (69,1%), граждани на Латинска Америка (65,3%) и Африка (64,9%). Също така над половината от анкетираните не биха се доверили на граждани от Азия, както и на

⁷ Q51. Ако не сте доволен от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия?

⁸ Q52. Какво би Ви спряло да участвате в обществени консултации или други форми на включване в процес на вземане на решения?

представители на различни етноси. 45,2% са заявили, че нямат доверие на граждани на САЩ, а 43,4% – на граждани на европейски държави. Най-силно колебание се усеща по отношение на гражданите на Русия, но отговорите отново се обособяват като по-скоро негативни. 29,7% са отговорили, че по-скоро биха се доверили на лице идващо от Русия, но от друга страна 24% са категорични, че не биха го направили.

Забелязва се, че с дялове от около 30% се обособяват анкетираните, които посочват, че не могат да преценят до каква степен биха се доверили на изброените. Това би могло да е резултат от липсата на контакти с гражданите от изброените страни.

Статистическият разрез по възраст показва, че колкото по-млади са анкетираните, толкова по-крайни са те в нагласите си към изброените. Колкото по-близо са респондентите до младежката възраст, толкова по-често посочват, че **изобщо не биха се доверили** на граждани от посочените страни. Поколенческите разлики, които се наблюдават са по отношение и на липсата на доверие към Русия, където анкетираните до 40-годишна възраст са значително по-негативно настроени. Сходни тенденции се забелязват и към нивата на доверие към САЩ, където дяловете на лица между 18-24 години и 25-30 години, които биха се доверили на граждани на тази страна, са съответно 20% и 8%, докато при останалите възрастови групи тези дялове надминават 30%.

Забелязва се, че живеещите в град Враца са значително по-категорични в оценките си от анкетираните в прилежащите към общината села.⁹

Познания и критично разбиране

В проучването са включени индикатори, които са базирани на Модел на компетенциите за демократична култура, разработен от Съвета на Европа.

⁹ Q21,8; Q24,18; Q24,19; Q24,20; Q24,21; Q24,22; Q24,23; Q24,24; Q24,25; Q24,26

Източник: Council of Europe¹⁰

Въз основа на този модел бяха избрани по 6 индикатора от всяка от компетенциите, които да се използват в проучването.

Ценности – ПРАВА НА ЧОВЕКА, КУЛТУРНО МНОГООБРАЗИЕ, ДЕМОКРАЦИЯ, СПРАВЕДЛИВОСТ, РАВЕНСТВО И ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА

Мнозинството от пълнолетните жители на община Враца споделят подчертано висока подкрепа за фундаменталните принципи на демократичната правова държава – справедливост, равен достъп до правосъдие, спазване на правата на човека и равно третиране, независимо от културните различия. Преобладаващи са нагласите, че всички държавни институции трябва да уважават, защитават и спазват човешките права, съдилищата трябва да бъдат достъпни за всички, така че хората да могат да заведат дело в съда, без да се притесняват, че процедурата е скъпа, сложна или че може да им създаде проблеми, а законите в страната трябва да бъдат в съответствие с международните и да осигуряват правата на човека. Преобладаващата част от жителите на общината са съгласни с твърдението, че е необходимо да има публична и достъпна за всички информация за работата на държавните институции и резултатите от нея.

¹⁰ Publishing, F-67075 Strasbourg Cedex, <http://book.coe.int>, ISBN 978-92-871-8237-1, @ Council of Europe, March 2016

Висок е делът на хората, които споделят мнението, че е необходимо да уважаваме хората от различни култури и да се научим да живеем и да общуваме с тях. Анкетираните споделят, че е важно да има културно многообразие в обществото, въпреки че тези нагласи са по-умерени. Прави впечатление обаче, че преобладаващата част от хората, които са съгласни, че е необходимо да се научим да живеем съвместно и да общуваме с хора от различни култури и е важно да има културното многообразие в обществото, не споделят доверие към бежанци и хора от чужди култури (граждани на държави от Африка; Персийския залив, Иран, Ирак и Йемен).

**НАГЛАСИ – КУЛТУРНО МНОГООБРАЗИЕ; УВАЖЕНИЕ КЪМ КУЛТУРНА ДРУГОСТ, ВЯРВАНИЯ И СВЕТОГЛЕДИ;
ОТГОВОРНОСТ, СОБСТВЕНА ЕФЕКТИВНОСТ, ЗАЧИТАНЕ НА НЕОПРЕДЕЛЕНОСТА**

Мнозинството от жителите на община Враца споделят, че уважават хора с различни религиозни и политически възгледи и като цяло са склонни да комуникират с хора с различни ценности, обичаи и поведение, като съотношението е приблизително 3:2 на категорично съгласните с тези твърдения спрямо хората, споделящи умерено съгласие.

Повече от година житейският опит на хората е поставен под силно напрежение поради пандемията от коронавирус, ограниченията, които засегнаха в най-висока степен ключови сектори като здравеопазване, образование, икономика и социална система, както и, не на последно място, поради психологическия ефект върху хората като цяло. Общо между 45% и 46% са пълнолетните жители на община Враца, които считат, че са в състояние да се справят с предизвикателствата на живота и вярват, че умеят да работят добре при непредсказуеми обстоятелства. Най-често споделят увереност и висока самооценка за способностите си в непредвидени обстоятелства хората от възрастовата група 31-50 години.

УМЕНИЯ – АНАЛИТИЧНО И КРИТИЧНО МИСЛЕНЕ, САМОСТОЯТЕЛНОСТ, АДАПТИВНОСТ, СЪТРУДНИЧЕСТВО, КОМУНИКАЦИЯ

69 % от пълнолетните жители на община Враца споделят мнението, че научаването на нова информация е важно, за да сме в състояние да оценим собственото си развитие, както и че при решаване на конкретен проблем е необходимо да се подходи аналитично и да бъдат обмислени всички аспекти, които са част от проблема, преди да бъде избран подход за разрешаването му. Само при половината от тях обаче това мнение е заявено с пълна категоричност.

Уменията за решаване на конфликти също са от изключителна важност за 4 от всеки 10 пълнолетни граждани на община Враца. Те са категорични, че при общуване с хора от различни култури е необходимо да умеем да уважаваме различното мнение, без да влизаме в спор и конфронтация. Други двама споделят съгласие с твърдението, но в умерена степен.

Общо 6 от всеки 10 граждани на община Враца като цяло споделят мнението, че при възникване на спор е важно да умеем да направим **компромис със собственото си мнение** или да подходим дипломатично/да измислим компромисно решение.

ЗНАНИЕ, СЕБЕПОЗНАНИЕ И КРИТИЧНО РАЗБИРАНЕ

В съвременното общество огромният поток от информация и широкият спектър от комуникационни и информационни канали са се превърнали в нож с две остриета. Все по-трудно е за хората да отделят съществена от незначима информация, с все по-голяма лекота се осъществява разпространението на дезинформация и фалшиви новини.

Мнозинството от пълнолетните граждани на община Враца смятат, че са наясно със смисъла и значението на понятието пропаганда. Едва трима от всеки десет обаче са категорични, че разбират смисъла на понятието.

Всеки втори признава, че проявява предразсъдъци в някои ситуации, както и че разбира ефекта и влиянието на медиите върху поведението и преценките на хората. Около 45% считат, че разбират начина, по който медиите избират, преразказват и редактират информацията, преди да я разпространят в публичното пространство. Едва една четвърт обаче са категорични, че напълно разбират този механизъм на редактиране и публикуване на информация (26%).

Всеки втори счита, че знае по какъв начин гражданите биха могли да повлияят върху

работата на институциите и на решенията, които вземат. Трима от всеки десет са категорични, че са наясно с механизма на граждански контрол над работата на институциите.

Пълнолетните граждани на Враца, които напълно и донякъде са съгласни с твърдението, че са наясно как биха могли да повлияят върху работата на институциите, считат, че за да се повиши участието на гражданите и гражданското общество в процеса на изработване на политики, са необходими следните мерки¹¹:

¹¹ Кростабулация Q21.24 - Знам как гражданите могат да повлияят на работата на институциите и на решенията, които вземат * Q63 - Кой от следните форми на консултиране с граждани в процеса на правене на политики предпочитате Вие лично

- Повишаване на доверието в работата на администрацията (60% заявяват, че са наясно с механизмите, по които граждани могат да влияят върху работата на институции);
- Повишаване на знанията и уменията за участие на самите граждани (42%);
- Провеждане на повече срещи със заинтересованите страни (40%);
- Включване на повече участници в процеса на обсъждане и разработване на политики (39,5%);
- Реално вземане предвид на мнението на заинтересованите страни (39%);
- Повишаване на доверието в гражданския сектор (35%);
- Повече механизми за обратна връзка (32%);
- Увеличаване на възможностите за електронно участие (31%);
- Провеждане на референдуми (28%);
- Даване на повече информация от страна на институциите (28%);
- Провеждане на повече кампании за мотивиране на гражданите (26%);
- Използване на социалните мрежи (Facebook, Twitter и др.) (12%).

Ценности

Доброволчество

Малко на брой са дейностите от обществена значимост, в които се включват гражданите на община Враца. Полагането на доброволчески труд е една от тях, като през последната една година едва 3,7%¹² посочват, че са участвали в подобна инициатива. Почти всички от тях са в областния център.

Все пак, при конкретен въпрос, който проверява дали през последната година анкетиранията са взимали участие в доброволческа работа, делът на потвърдилите се увеличава. С около 7% повече са тези, които отговарят положително, въпреки че на предходния въпрос (при спонтанно посочване) не са отбелязали, че са извършвали подобен тип дейности. Участниците заявяват, че имат нужда да надградят познанията си по отношение на гражданското участие, но в по-голямата си част вече са участвали в поне още една инициатива от обществена значимост през последните 12 месеца.¹³

Основен мотив на анкетиранията за полагането на безвъзмезден труд е желанието да бъдат полезни и да оказват помощ на конкретни хора в затруднено положение или в

¹²Q40. През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности:

¹³ Q44. През последните 12 месеца участвали ли сте в доброволческа работа?

риск от бедност. Допълнителна причина е и възможността за смяна на обичайната среда и създаването на нови познанства и контакти, дори получаването на нови знания и умения.¹⁴

Граждански инициативи

Донякъде по-популярни сред представителите на община Враца са подписките или петициите, организирани в полза на някаква кауза. Малък дял от хората се включват и в благотворителни каузи, а 5% от анкетираните са дарили пари на организация или човек в нужда.

През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности:

<i>Участвали сте в подписка/петиция в полза на някаква кауза</i>	7,0%
<i>Даряване за благотворителна кауза</i>	5,3%
<i>Свързали сте се с обществен служител на национално, регионално ниво</i>	5,0%
<i>Дарили сте пари на организация или нуждаещи се (но не роднини)</i>	5,0%
<i>Подписване на петиция</i>	5,0%
<i>Работа като доброволец</i>	3,7%
<i>Участие в обществени консултации, дискусии, срещи, допитвания</i>	3,0%
<i>Участие в избори като застъпник</i>	3,0%
<i>Набрали сте средства за подпомагане на нуждаещи се</i>	2,7%
<i>Бойкотиране на определен бизнес/фирма чрез спиране на пазаруването от определено място</i>	2,3%
<i>Участие в стачка</i>	2,0%
<i>Участие в избори като наблюдател</i>	2,0%
<i>Купуване/ползване на продукти/услуги от хора, на които искате да помогнете, или от фирми/организации, чиято позиция по обществени и политически теми подкрепяте/симпатизирате</i>	1,7%
<i>Подпомагане на предизборни дейности</i>	1,7%
<i>Участвали сте в публични демонстрации</i>	1,3%
<i>Посещавали сте предизборни мероприятия</i>	1,3%
<i>Пускали сте жалби или сигнали до институции</i>	1,3%
<i>Изразяване пред публични власти (писмено) на позиции/предложение</i>	1,3%
<i>Участие в обсъждане или даване на становище по тема</i>	1,3%
<i>Работили сте за политическа партия</i>	1,0%
<i>Свързали сте се с политик</i>	1,0%

¹⁴ Q45. Какво Ви мотивира/убеди да се включите в доброволческата дейност?

<i>Участвали сте в протестни действия</i>	1,0%
<i>Посещавали сте приемни дни на лица на избираеми позиции</i>	1,0%
<i>Търсили сте съдействие/комуникация с лица на избираеми позиции</i>	1,0%
<i>Участвали сте в синдикална дейност</i>	1,0%
<i>Отправяне на предложения към общинската или държавната администрация</i>	1,0%
<i>Участвали сте в публични политически дискусии</i>	0,7%
<i>Протести</i>	0,3%
<i>Не съм правил нито едно от изброените</i>	68,4%

Респондентите, които посочват, че са участвали в политическия живот под формата на участие в изборния процес, отправяне на писмено или устно предложение към администрацията или друго отговорно лице на местно ниво или са работили за политическа партия, са единици.

Тези пък, които през последните 12 месеца са се включвали в протестни действия, изразяващи се в бойкотиране на определен бизнес или участие в инициативи на групи за натиск, отново са единици, като сред тях попадат предимно живущи в град Враца от различни възрастови групи и степени на образование.

Над 68% от анкетираните не са взели участие в нито една от изброените инициативи. Според ролята, която всеки гражданин избира за себе си, най-много са тези, които са съпричастни към дадено събитие или дейност, но не взимат активно участие в него. Други 10 на 100 посочват, че са активни участници, а едва 4 души са заявили, че те самите са инициатори на дейностите, в които се включват.

Най-многобройната група – на съпричастните, но не особено активни граждани, е и най-интересна. Тя е съставена както от лица, които споделят, че познават темата за гражданското участие, така и от такива, които не смятат за важно да получават подобен тип знания. В групата попадат и най-голям дял от недоверчивите по отношение на работата на конкретни институции на местно ниво граждани, а по-голямата част от тях са на мнение, че не виждат смисъл да се намесват в разрешаването на общественозначим проблем, дори той да засяга пряко мястото, на което живеят.

Процентно разпределение само сред отговорилите, че през последните 12 месеца са взели участие в поне една дейност/гражданска инициатива от горепосочените		Колонен %
При участието Ви в тези дейности Вие сте били:	Инициатор	1,3%
	Активен участник	10,0%
	Съпричастен, но без активно участие	20,6%

Инициаторите представляват около 0,01% от цялата изследвана съвкупност. В конкретния момент на провеждане на изследването идентифицираните инициатори са по-склонни да посочват, че при осъществяване на инициативата са планирали и са се учели в движение, защото при стартирането на действията не са били съвсем наясно какво трябва да се направи. Все пак, резултатът след края на работата им е бил положителен, а инициативата е постигнала своите цели. Също така, инициаторите, попаднали в изследването, споделят, че след края на конкретната инициатива хората, които са взели участие в нея, поддържат връзка и обсъждат нови идеи и кампании.

Сред хората, които са посочили, че през последните 12 месеца са участвали в някаква форма на гражданска инициатива, този тип прояви са били най-често на тема, свързана с регионалната политика, околната среда, защитата на потребителите или образованието. Единици са тези, които са изразили гражданската си позиция в области като религия и избори.

Пътна карта на гражданската активност

Гражданите в община Враца са на мнение, че могат да отнесат и разрешат наличен проблем преди всичко с помощта на отговорните лица и институции в границите на собственото си населено място или община. **Именно местната власт в лицето на общината и нейната администрацията се оказва първото място, на което най-много от тях търсят решение на проблем, който смятат за общественозначим.**¹⁵ Персонализирането на местната власт в лицето на кмета е поставено на второ място като механизъм за търсене на решение на общественозначим проблем. Малък дял търсят подкрепа от свой познат, който е на позиция в държавна институция, а в отделни случаи биха се обърнали към други институции и лица на областно или централно ниво.

¹⁵ Q39. Кое е първото място, на което бихте търсили решение на общественозначим проблем, с който сте се сблъскали?

Значителен остава делът на тези, които са на мнение, че няма смисъл да търсят помощ и подкрепа, защото не вярват нещо да се направи за тях. 10 на 100 споделят, че не знаят към кого да се обърнат, а 3% са посочили, че вече са потърсили подкрепа от всички институции и лица, но без резултат.

Граждански сдружения

Най-голям дял от гражданите в община Враца не членуват и не участват в никакви организации или неформални групи с обществена значимост (82,4%)¹⁶. Все пак, най-изразената форма на членство е свързана със спортно-развлекателни дейности, като 6% посочват, че са част от спортно или ловно-рибарско дружество. Под 4% вземат участие

¹⁶ Q47. Членувате ли в някоя от следните организации?

съответно в клубове по интереси, профсъюзи или НПО, като сред последните преобладават граждани от Враца, които споделят, че срещат темата за гражданското участие най-често в работата си.

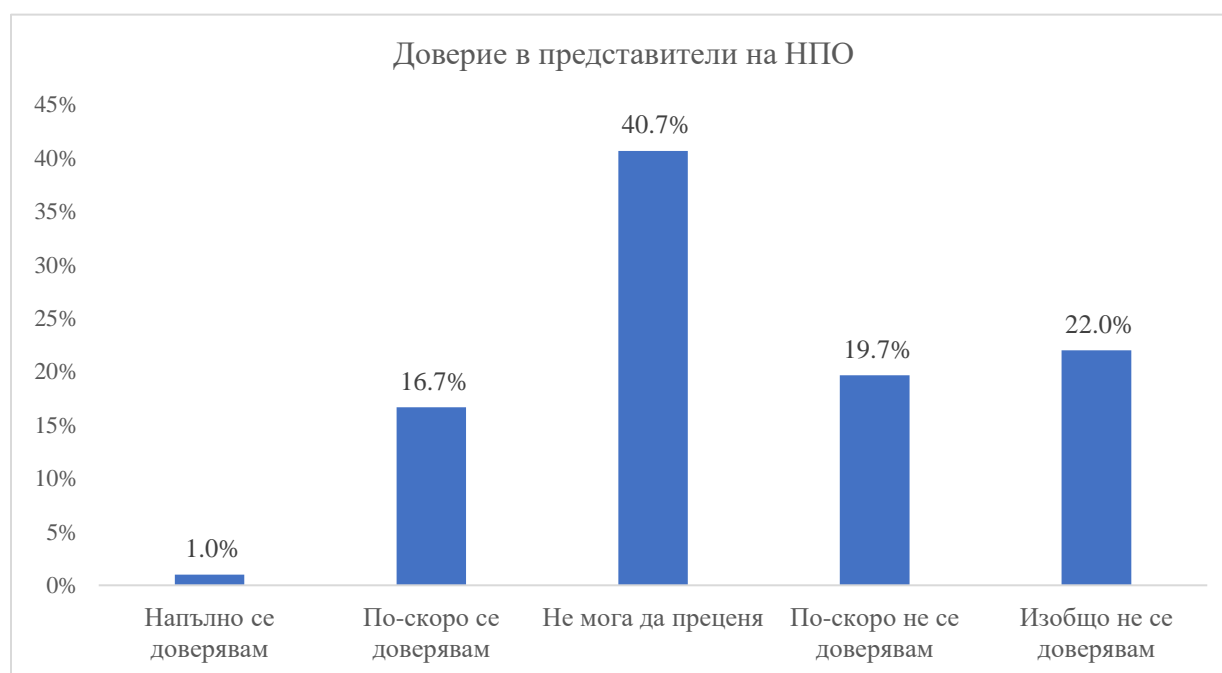
От своя страна, възможността за работа с организация с нестопанска цел не представлява интерес за по-голямата част от респондентите. 30,9% от тях не биха взели участие в работата на НПО при никакви обстоятелства. Друг сходен дял (30,6%) не могат да преценят при какви условия биха участвали. Все пак, близо 24% изразяват своята готовност да вземат участие в дейността на организация с нестопанска цел, при условие че те самите харесат каузата, която тя защитава. За други 20% от анкетираните е важно организацията да информира за всичко случващо се в нея или да се допитва до всички нейни членове, преди да предприеме каквито и да било действие. Съставът и експертизата на самата организация биха мотивирали около 8% от участващите в изследването лица да станат част от дейността ѝ.

Липсата на достатъчно знания по отношение на работата и функциите на неправителствените организации и niskият интерес към тях се потвърждават и от високия дял на респонденти, които не могат да преценят до каква степен им се доверяват – 43,7%. Голям е делът на гражданите, които остават скептични и посочват, че по-скоро или напълно

не биха се доверили на подобен тип организация или нейн представител – 38,7%. Едва 17,7% от всички анкетирани на територията на общината изразяват положителни нагласи и споделят, че по-скоро са склонни да им се доверят.

Интересно е, че тези, които заявяват позитивни нагласи по отношение на участие в дейности, организирани чрез НПО, посочват, че нямат такова участие.

Гражданско участие

Гражданското участие е основополагащ принцип на демократичното общество. Правото на гражданите на участие в законотворчеството е записано в националното законодателство на България и се утвърждава от международни документи, като може да представлява индивидуална или групова дейност, свързана с теми от обществен интерес. Гражданите и гражданските организации имат право да заявят своята позиция, да предлагат както алтернативни решения, така и препоръки към институциите.

Даване на становище

Мнозинството от пълнолетните граждани на общината (94,4%) не са давали становища (писмено или устно по време на срещи, обсъждания и др.) по стратегически документи, проекти на решения и/или нормативни актове, подготвени от държавни

институции. Давалите становища са едва 5,6%.¹⁷ Това показва нуждата от търсене на подход, които да работи за повишаване на гражданското участие в процесите на изработване на стратегически документи сред жителите на общината.

Статистическото разпределение показва, че анкетираните на възраст между 30 и 40 години, тези с по-висок месечен доход, живущите в град Враца най-често са давали становища.

Участие в различни обществени дебати, дискусии и форуми

Анкетираните жители на община Враца предпочитат да участват в обществените и политически процеси чрез подходи, които **не са свързани** с работа за политически партии, личен контакт с политици или граждански организации, оказващи натиск. Данните показват, че най-често разпознаваният като ефективен подход е **гласуване на избори** (82,9%). Привличането на вниманието на медиите също се счита за ефективно сред голяма част от хората (50,3%). Жителите на община Враца споделят, че ако не са доволни от управлението на страната биха гласували на избори (42,5%), биха се включили в подписка (23,9%) и митинг или шествие (13,3%). Забелязва се, че анкетираните под 30 години по-рядко вярват в ефективността на изборите, докато тези на възраст между 50 и 60 години показват най-силна вяра в резултатите от гласуване по време избори. Макар респондентите между 50 и 60 години да считат в най-голяма степен гласуването на избори за ефективно, лицата, споделяли най-често, че биха гласували на избори за промяна, са на възраст между 40 и 50 години.

Участие на публични заседания при вземане на решения и обсъждане на политики на институции на национално или местно ниво

Основен дял от гражданите на община Враца се считат за некомпетентни да участват в обществени консултации или други форми на включване в процеса на вземане на решения (28,9%). Това мнение е най-силно разпространено сред по-младите и най-възрастните представители на общината. Обособява се и висок дял на анкетираните, които не намират смисъл в подобно участие (18,9%), като те са предимно лица на възраст над 40 години. Висок е и процентът на тези, които не могат да преценят защо не биха участвали (24,9%). Това дава предпоставки за формиране на хипотезата, че е необходимо по-

¹⁷ Q9. - Вие лично давали ли сте становища (писмено, устно по време на срещи, обсъждания и др.) по стратегически документи, проекти на решения и/или нормативни актове, подготвени от държавни институции?; Q10. - В кои от следните области на политики сте давали становища?

обстойно запознаване на жителите с формите, възможностите и начините за гражданско участие, както и с ползите от включването на гражданите в процесите на вземане на решения. Това би могло да бъде постигнато както с различни мерки за улесняване на процеса по включване на гражданите във вземането на решения, така и чрез информационни кампании.¹⁸

Социалният статус също играе роля при формирането на нагласи към гражданското участие. Лицата с по-нисък месечен доход са по-склонни да смятат, че не са компетентни да участват или не знаят как, докато тези с по-висок месечен доход по-често смятат, че няма смисъл или няма кой да ги чуе.

Анкетираните, които не знаят по какъв начин могат да се включат в обществени консултации или други форми на гражданско участие са предимно на възраст между 18 и 24 години и над 60 години. Подобни тенденции се наблюдават и сред живеещите в селата, прилежащи към общината, и лицата с основно или по-ниско образование. Тези данни обособяват групите, към които следва да бъдат насочени мерките за активно гражданско участие в работата на общината.

Форми на гражданска активност

Друга призма, през която ще бъдат разгледани формите на гражданска активност, е готовността за реакция срещу неправомерни действия. Анкетираните са запитани какви действия срещу корупцията биха извършили или подкрепили лично. Откроява се подкрепата за няколко определени отговора – 50,8% споделят, че биха подали сигнал, ако станат свидетели на корупционна практика, 35,2% биха отказали подкуп, 30,6% от анкетираните представители на общината са на мнение, че най-добрият подход срещу корупцията е гласуването за некорумпирани кандидати и партии по време на избори. Въпреки това се идентифицира висок процент от граждани, които смятат, че от позицията на обикновен човек, без позиции и власт, не могат да направят нищо (29,6%). Гражданското участие е добър инструмент за преодоляване на чувството за безпомощност и би могло да спомогне за формирането на по-реакционни нагласи по отношение на корупцията сред общността.

Анкетираните на възраст между 25 и 30 години са най-категорични, че биха подали сигнал, ако станат свидетели на корупционна практика. Останалите възрастови групи показват относително по-пасивни нагласи.

¹⁸ Q52. Какво би Ви спряло да участвате в обществени консултации или други форми на включване в процес на вземане на решения?

Една от формите на гражданска активност е участието в работата на институциите по електронен път. Статистическото разпределение показва, че сред жителите на Враца този подход е много слабо разпространен. Около 70% от анкетираните са споделили, че не са се възползвали от възможностите за електронно гражданско участие. Участвалите предимно са попълвали онлайн анкети на сайта на конкретната институция (11,6%), а 5,3% са подавали електронни жалби и сигнали.¹⁹

Участие в протести

Много нисък дял от анкетираните жители на града намират протестните действия за много ефективни – 9,8%. За 29,3% те са по-скоро ефективни, докато с общ кумулативен дял от 33,7% се обособяват считащите ги за по-скоро или напълно неефективни.²⁰ Макар почти 40% да са склонни да се съгласят, че протестните действия имат ефект, едва 15,6% биха се включили в такива.²¹

Дарителство

ДАРЕНИЕ ЗА КАУЗА ИЛИ ЗА ГРАЖДАНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ

Предлагането на безвъзмездна помощ е все по-често засягана тема през последните години, тъй като редица организации започват да развиват дейност в тази посока. Нерядко тяхната цел е набиране на средства от граждани, които да помогнат на благотворителна кауза или личности, изпаднали в затруднение. Благотворителността може да се осъществява както чрез организации, така и на индивидуално ниво. Данните от изследването обаче сочат, че дарителството не е разпространен подход сред жителите на община Враца. На анкетираните е поставен въпрос *„През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности: Дарили сте пари на организация или нуждаещи се; Набирали сте средства за подпомагане на нуждаещи се; Дарили сте на благотворителна кауза“*. Отговорите еднозначно сочат, че тези дейности не са от обичайните в общината, като едва 5% са дарили на организация или нуждаещ се, 2,7% са набирали средства, а 5,3% са дарили за избрана от тях кауза.

¹⁹ Q29. Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?; Q22 Използвали ли сте до момента следните възможности за електронно участие в работата на институции?

²⁰ Q51. Ако не сте доволен от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия?

²¹ Q29.

Разглеждайки възможността извънредната ситуация, свързана с Ковид-19, да е повлияла на степента, в която хората са се включвали в тези дейности²², забелязваме, че това е било така за относително ниски дялове от анкетираните. Около 70% от респондентите посочват, че и сега, и преди пандемията **не са взимали участие в горепосочените дейности**. Трябва да се отбележи, че макар на въпроса за даряване и набиране на средства през последните 12 месеца отговорилите спонтанно утвърдително да са изключително малък брой хора, техният дял се увеличава при поставяне на същия въпрос в контекста на пандемията.

Сред взелите участие се наблюдават сходни тенденции, с изключение на лекия превес на отговорили, че даряват по-рядко на организации, спрямо относително равните дялове на даряващи колкото преди и по-малко от преди при другите две твърдения. От дарилите пари на организация 16,3% споделят, че в момента даряват по-рядко, 11,2% даряват колкото преди, а 0,3% даряват повече. От набиралите средства за подпомагане на нуждаещи се 13,9% в момента набират такива по-рядко, 14,9% – колкото преди, а 0,7% – повече от преди. Сред дарилите за благотворителна кауза – 16,3% даряват по-рядко, 17,7% колкото преди, а 0,3% повече от преди.

Обществена позиция

ИЗРАЗНИ ФОРМИ НА ГРАЖДАНСКА И ОБЩЕСТВЕНА ПОЗИЦИЯ – КУПУВАНЕ И БОЙКОТИРАНЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИ СТОКИ/МАГАЗИНИ/УСЛУГИ

Изразните формите на гражданска и обществена позиция следва да бъдат разгледани през готовността на анкетираните жители на община Враца да участват в дейности, свързани с **изразяване на обществено мнение чрез потребителски навици**. Такива са бойкотиране на определени марки, продукти, фирми и организации или напротив, закупуване на определени стоки/услуги от хора или организации със сходни позиции по политически или обществени теми, на които искат да помогнат. От статистическото разпределение става ясно, че и двата подхода са изключително слабо разпространени. Представителите на община Враца не са изразявали обществената си позиция чрез тези подходи през последната една година.

²² Q66. От началото на пандемията Вие лично колко често сте участвали в следните дейности:

Политическа активност

Заявено намерение за участие и за предприемане на действия, изразяващи гражданска позиция

Мнозинството от пълнолетните жители на община Враца (68%) декларират, че през последните 12 месеца не са участвали в никакви дейности или форми на гражданска ангажираност, в т.ч. гражданска и/или политическа активност, не са участвали в демонстрации или протести, не са подкрепяли кауза, не са се занимавали с доброволчески дейности, дарителство, не са имали контакт с политици и институции. В случай на недоволство от управлението на страната заявените в изследването обществени намерения за участие в действия най-често са свързани с участие в редовни избори за Народно събрание или участие в подписка, а значително по-рядко – с настояване за предсрочни избори, с участие в протестни действия и други форми на изразяване на гражданска позиция.

На въпрос *„Ако не сте доволен от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия?“* най-висок е делът на хората, които заявяват намерение да гласуват на избори за търсене на промяна (42,5%).²³ В сравнение с декларираната готовност за упражняване на вот на редовни избори осезаемо по-нисък е делът на хората, които споделят, че са склонни да настояват за предсрочни избори в случай, че са недоволни от управлението на страната – близо 12%.²⁴ Сред възможните форми за проява на гражданско недоволство от управлението на страната са посочени митинг/шествие (13,3%), бунт (9,6%), стачка (9,3%) и/или атака срещу парламента (5%).

От своя страна, всеки четвърти пълнолетен жител на община Враца (23,9%) споделя готовност да се включи в подписка. Мотивация за активност и предприемане на действия, изразяващи гражданска позиция в социалните медии, заявяват 7% от пълнолетното население на община Враца. Около 2% са склонни да сигнализират български и чужди медии, а под 2% биха се обърнали към Съда за правата на човека в Страсбург.

Гражданско участие през последните 12 месеца чрез действия, изразяващи гражданска позиция

Политическата активност сред пълнолетните граждани на община Враца през последните 12 месеца се проявява в няколко насоки²⁵:

²³ Q51.12 **Ако не сте доволен от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия** - Бих гласувал на избори за търсене на промяна.

²⁴ Q51.6 **Ако не сте доволен от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия** - Бих настоявал за предсрочни избори

²⁵ Q40. **През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности?**

- **Форми на демонстрации, протест**
 - Бойкотиране на определен бизнес/фирма чрез спиране на пазаруването от определено място (2,3%);
 - Участие в стачка (2%);
 - Участие в протестни действия (1,3%);
 - Участие в публични демонстрации (1,3%);
- **Подкрепа на кауза, доброволчески действия, дарителство**
 - Участие в подписа/петиция в полза на някаква кауза (7%);
 - Подписване на петиция (5%);
 - Работа като доброволец (3,7%);
 - Набиране на средства за подпомагане на нуждаещи се (2,7%);
 - Купуване/ползване на продукти/ услуги от хора, на които искате да помогнете, или от фирми/организации, чиято позиция по обществени и политически теми подкрепяте/симпатизирате (1,7%);
- **Форми на политическа активност**
 - Участие в избори като застъпник (3%);
 - Участие в избори като наблюдател (2%);
 - Подпомагане на предизборни дейности (1,7%);
 - Посещение на предизборни мероприятия (1,3%);
 - Работа за политическа партия (1%);
 - Лично участие в публични политически дискусии (0,7%);
- **Контакт/диалог с политици или институции**
 - Контакт с обществен служител на национално, регионално или местно ниво (5%);
 - Участие в обществени консултации, дискусии, срещи, допитвания, публични заседания на представители на институции (3%);
 - Подаване на жалби или сигнали до институции (1,3%);
 - Изразяване пред публични власти (писмено) на позиции и препоръки по обществени теми (1,3%);
 - Участие в обсъждане или даване на становище по тема по покана на държавна институция (1,3%);
 - Отправяне на предложения към общинската или държавната администрация (1%);
 - Осъществяване на контакт с политик – свързали сте се с политик (1%);
 - Посещаване на приемни дни на лица на избираеми позиции (1%);
 - Търсене на съдействие/комуникация с лица на избираеми позиции (1%).

Мотивация за гласуване на избори. Избирателна активност

Общо около 87% от имащите право на глас жители на община Враца споделят мнението, че гласуването по време на избори формира поведение на отговорен гражданин (55% заявяват, че е от изключителна важност, а други 32% – по-скоро важно).²⁶

Приблизително 83% считат, че гласуването по време на избори е ефективна дейност (близо 52% определят упражняването на право на глас по време на избори като много ефективна дейност, а други 31% – по-скоро ефективна дейност). Почти всеки десети (9%) споделя скептични възгледи и оценява гласуването по време на избори като неефективно.

Около 88% от пълнолетните жители на община Враца декларират, че на последно проведените местни избори са гласували за кмет, а почти 59% – за общински съветници (последните редовни местни избори в България бяха проведени на 27 октомври 2019 г. и на 3 ноември 2019 г.), за президент – около 79% (на 6 и 13 ноември 2016 г.), за Народно събрание – около 58% (26 март 2017 г.), а за Европейски парламент – 52% (26 май 2019 г.).²⁷

В кои от изброените по-долу последно провеждани избори сте гласували? (Отговор за всеки ред. Колонен процент)	
Избори за кмет	87,7%
Избори за президент	79,4%
Избори за общински съветници	58,5%
Избори за Народно събрание	58,1%
Избори за Европейски парламент	52,2%
Не гласувам на избори	9,6%

Сред жителите на град Враца е по-висока степента на мотивация за гласуване на избори за общински съветници, за национален парламент и за Европейски парламент, отколкото сред жителите на селата. От своя страна, жителите на селата са проявили по-висока активност при упражняване правото им на глас на изборите за президент.

В кои от изброените по-долу последно провеждани избори сте гласували? (Колонен процент)	Разпределение по тип населено място		
	гр. Враца	Села в община Враца	Общо

²⁶ Q38. Бихте ли посочили Вашето лично мнение за това до колко важни са изброените качества за изграждането на отговорен гражданин

²⁷ Q49. В кои от изброените последно провеждани избори сте гласували?

Избори за кмет	87,6%	88,1%	87,7%
Избори за президент	77,2%	92,9%	79,4%
Избори за общински съветници	61,0%	42,9%	58,5%
Избори за Народно събрание	58,7%	54,8%	58,1%
Избори за Европейски парламент	52,9%	47,6%	52,2%
Не гласувам на избори	10,4%	4,8%	9,6%

Активността при гласуване на избори е най-ниска сред младите (на възраст до 30 г.). 16% от тях декларират, че не гласуват на избори. Те са най-слабо мотивирани да гласуват за Национален, Европейски и общински парламент, а най-високо мотивирани – за кмет и за президент.²⁸

В кои от изброените по-долу последно провеждани избори сте гласували? (Колонен процент)	Разпределение по възрастови групи					Общо
	25-30 г.	31-40 г.	41-50 г.	51-60 г.	61+	
Избори за кмет	76,0%	90,4%	91,5%	95,1%	89,2%	87,7%
Избори за президент	68,0%	78,8%	83,1%	86,9%	85,1%	79,4%
Избори за общински съветници	36,0%	57,7%	64,4%	72,1%	60,8%	58,5%
Избори за Народно събрание	28,0%	55,8%	67,8%	68,9%	67,6%	58,1%
Избори за Европейски парламент	32,0%	55,8%	50,8%	63,9%	59,5%	52,2%
Не гласувам на избори	16,0%	5,8%	8,5%	3,3%	9,5%	9,6%

Доверие към политически партии

Нагласи относно ролята на партиите и на политиците. Участие на гражданите в политиката. Кандидатиране за избираема длъжност. Посещаване на предизборни мероприятия

На фона на високата мотивация за гласуване и нагласите на жителите на община Враца, че гласуването на избори е отговорност на гражданите отношението към политиците е на другия полюс.

²⁸ Q49.

Общо трима от всеки четирима пълнолетни граждани на община Враца споделят, че нямат доверие на политическите партии (39% са категорични, че изобщо не се доверяват, а около 36% – по-скоро не се доверяват; кумулативен дял на недоверие е 75%). От своя страна, не повече от 16% декларират, че вярват на политическите партии. С по-висок отрицателен баланс от партиите е единствено Народното събрание като институция (12% доверие срещу 74% недоверие). Също така, около две трети от имащите право на глас граждани на община Враца считат, че работата на политическите партии е непрозрачна (67%)²⁹.

Сходен е делът на тези, които нямат доверие на политиците – 74%, а на противоположния полюс са около 17%, които споделят умерено доверие към тях.³⁰

Делът на гражданите на община Враца, които споделят мнението, че работата за политическа партия не е ефективна дейност, е по-висок от споделящите оптимистични нагласи – **общо около 46% считат, че работата за политическа партия е неефективна дейност, а почти 30% я оценяват като ефективна.**³¹

Въпреки негативния имидж на партиите участието в активния политически живот генерира положителни очаквания по отношение на действия срещу корупцията. На въпрос „Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?“ **почти 31% декларират, че биха гласували за некорумпирани кандидати и партии.**³²

По отношение на степента на участие на активно ангажираните в политическия живот граждани на Враца данните очертават следната картина:

- **Всеки десети декларира, че към момента на провеждане на проучването членува в политическа партия (10%)**³³;
- 2% споделят, че биха участвали в създаване на политическа партия, в случай че не са доволни от управлението на страната³⁴;
- Почти 2% са подпомагали предизборни дейности през последните 12 месеца³⁵;
- Около 1% са посещавали предизборни мероприятия през последните 12 месеца³⁶;
- Малко под 1% заявяват, че са се кандидатирали за избираема длъжност (0,3% – за кмет, 0,3% – за общински съветник, 0,7% – за народен представител)³⁷;
- 1% са работили за политическа партия³⁸;

²⁹ Q27.

³⁰ Q24.

³¹ Q43. Колко ефективни според Вас са или биха могли да бъдат следните дейности?

³² Q29. Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?

³³ Q46. Членувате ли в политическа партия в момента?

³⁴ Q51. Ако не сте доволни от управлението на страната, бихте ли предприели някакви действия?

³⁵ Q40. През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности:

³⁶ Q40. През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности:

³⁷ Q50. До момента кандидатирали ли сте се за избираема длъжност?

³⁸ Q40.1 През последните 12 месеца участвали ли сте в някоя от следните дейности:

- 1% споделят, че изпитват силно чувство за принадлежност към политическата партия, в която членуват/симпатизират³⁹.

Общностен живот

Основните особености на общностния живот и чувството за принадлежност ще бъдат разгледани през няколко индикатора с цел да се идентифицира отношението на гражданите към средата, в която живеят, както и взаимодействието им с различни групи хора. Ще бъде разгледана и степента, в която анкетираните са ангажирани към подобряването на условията в техния квартал.

Най-разпространените нагласи сред населението в община Враца са, че кварталите им не са претърпели промяна през последните няколко години (42,5%), била тя положителна или отрицателна. Малко над 30% смятат, че има положителна промяна и кварталът им е станал по-добро място за живеене. Анкетираните с напълно противоположно впечатление са 27,1%.

Забелязва се, че мъжете и жените имат значително разминаващи се мнения по отношение на промените в квартала им. Жените са по-склонни да определят развитието му като положително, докато мъжете по-често са на обратното мнение. Анкетираните под 30-годишна възраст по-често смятат, че състоянието на квартала им се е влошило. Обособява се и група на лица над 60 години, които споделят същото мнение.

На първо място, различните групи хора разбират развитието на условията в квартала си по различен начин. Това означава, че според получените данни е възможно най-възрастните и най-младите представители на населението в общината да имат сходни интереси, които пък се разминават с тези на лицата в средна възраст. Възможни са няколко хипотези. За най-младите вероятно е от първостепенна важност създаването на площадки, места за споделен спорт, зелени пространства и места за общностни събития. Това относително се припокрива с обичайните нужди на най-възрастните представители на населението от обществени пространства за разходка и почивка, възможности за общностна комуникация и подобряване на някои инфраструктурни условия, свързани с достъп до определени продукти. От друга страна, анкетираните в средна възраст обичайно

³⁹ Q54. С кое от следните места Ви свързва най-силно чувство за принадлежност?

по-често се интересуват от обезпечаването на достъп до транспорт и създаване на удобна инфраструктура за използване на автомобили.⁴⁰

Жителите на община Враца се събират в квартала си най-вече със съседите, като малко над 39% споделят, че това се случва много често. Едва 4,7% споделят, че не комуникират със съседите си по никакъв начин. Това е типична тенденция за по-малките населени места, където съседските общности са значително по-силно установени. От статистическото разпределение се вижда, че тази тенденция е по-разпространена в селата, прилежащи към община Враца (57,1%), в сравнение с града (36,4%), където основен дял от анкетираните посочват, че това се случва рядко (58,5%).

22,8% от анкетираните общуват често с родители на деца, а 45% споделят, че се срещат с родители, но това се случва рядко. В община Враца комуникацията на жителите с собственици на кучета, любители на игри, спортуващи на открито и с лица, споделящи сходни културни интереси, е силно ограничена. Над 50% от анкетираните посочват, че никога не се събират с тези хора в квартала си.

Традиционно по-възрастните (над 60 години) общуват най-често със съседите си. Тези във възрастовата група от 31 до 40 години общуват по-често от останалите с родители на деца от квартала, а най-младите вземат силен превес при общуващите със собственици на кучета.

Лицата с по-ниска степен на образование по-често от останалите общуват със съседите си, като тази група анкетирани е най-вече от селата в общината. Трябва да отбележим, че се обособява висок дял и на лица с висша степен на образование „магистър“, които също общуват много често със своите съседи.⁴¹

Анкетираните показват много силна връзка със семействата и роднините си. Делът на посочили, че се доверяват **напълно** на семейството си е цели **92%**. 62,5% се доверяват **напълно** на роднините си, а общият дял на анкетирани, които биха се доверили на роднините, надминава **95%**. Трябва да се отбележи, че доверието във всички най-близки до анкетираните хора е изключително високо. Въпреки че концентрацията на отговори е в „По-скоро се доверявам“, с общ дял от 80% се обособяват анкетираните, които се доверяват на съседите, 88% – на приятели и 69,7% – на колеги. Най-слаби са нивата на доверие към хора от квартала, но отново надминават 50%.

⁴⁰ Q57. Какво е Вашето цялостно впечатление – как се променя кварталът, в който живеете, през последните няколко години?

⁴¹ Q56. Колко често се събирате във Вашия квартал с?

Интересно е, че макар анкетираните да общуват най-често със съседите си, изпитват по-силно доверие към приятелите си. Това говори за относително силно присъствие на общуване по необходимост, традиционно за по-малките градове, където има слаба мобилност на гражданите и по-силни съседски общности.

Младежите на възраст между 18 и 25 години много по-често споделят, че се доверяват напълно на своите съседи, докато статистическите натрупвания при другите възрастови групи се намират предимно във възможността „По-скоро се доверявам“. Те по-често от останалите имат пълно доверие и на своите приятели и колеги.

Живеещите в селата изпитват по-високи нива на доверие към изброените, като изключение прави само степента на доверие към семейството, където живеещите в град Враца вземат превес. Въпреки това трябва да се отбележи, че статистическата разлика е малка. 92,6% от живеещите в града споделят, че напълно се доверяват на семейството си, докато в селата този дял е 88,1%.⁴²

Жителите на община Враца изпитват най-силна принадлежност към държавата, в която са родени. На следващо място подреждат населеното място, в което живеят в момента (52,8%), а 38,5% изпитват чувство на принадлежност към населеното място, в което са родени. Малко под 26% смятат, че принадлежат най-вече към квартала си, а 21,9% – към общността си. Анкетираните изпитват най-слабо чувство на принадлежност към партията, в която членуват, организация, в която са доброволци, и отбора, на който симпатизират.

Интересен е високият процент на лица, които се идентифицират с местоработата си. Те са предимно на възраст между 31 и 60 години, магистри и служители с ръководни, а не изпълнителни функции. Анкетираните от града се идентифицират по-често с населеното място, в което са родени, докато живеещите в села, прилежащи към общината – с държавата, в която са родени.⁴³

Инициативите за подобряване на квартал, община, град или село са относително слабо разпространени в община Враца. Близко половината – 49,5% от анкетираните, споделят, че не са чували за такива. Респондентите, които знаят за такива дейности, са участвали в тях предимно на ниво идеи (21,6%), а 14% са участвали в реализирането на

⁴² В каква степен имате доверие на следните хора?

⁴³ Q54. С кое от следните места Ви свързва най-силно чувство за принадлежност?

такива инициативи. Рядко се е случвало да подкрепят такива дейности чрез познания/умения или предходен опит.

Анкетираните, които никога не са чували за инициативи, свързани с подобряването на квартала им, са най-често под 30-годишна възраст и извършват квалифициран труд. А най-дейни се очертават лицата на възраст между 30 и 40 години.

В селата по-често не са чували или участвали в такива инициативи вероятно поради липсата на такива или слабата регулярност на провеждането им.⁴⁴

Институционален подход към гражданското участие

Достъп до институциите

При влизане в Общината гражданите обичайно се обръщат към услугите на информационния център или към гише „Информация“ (56.5%), търсят съдействие от служител (31.2%) и/или се ориентират по информационни и указателни табели и дисплеи (17.6%).

7% заявяват, че питат портиера или охраната, а около 5% предварително се информират от интернет страницата на общината.

Между 6% и 8% признават, че срещат сериозни трудности. Около 8% споделят, че въпреки наличието на информационни и указателни табели и дисплеи, не ги разбират добре и трудно се ориентират по тях, като мнозинството от тях са жители на общината с основно и по-ниско образование.⁴⁵

Гражданите на община Враца поставят **висока оценка на възможностите за физически достъп** – достъп до сградата на общината, осигурен за трудноподвижни лица и лица с увреждания (74,6%); достъп до Общината с публичен градски транспорт (46%), и умерена на условията за информираност (наличието на указателни табели и дисплеи) в сградата.

С най-ниска оценка са предоставените възможности за онлайн участие и онлайн контрол на гражданите над местната власт – видеоконферентна връзка при провеждане на срещи и общински сесии (20% положителни оценки, 40% отрицателни оценки), механизми за обжалване на решения на общинската администрация (29% положителни

⁴⁴ Q55. Участвали ли сте в инициативи за подобряване на мястото, на което живеете – квартал, община, град/село?

⁴⁵ Q8. Може ли да кажете за себе си, че когато влезете в сградата на общината:

оценки, 30% отрицателни оценки), отчетност на местната власт (32% положителни оценки, 32% отрицателни оценки), публикуване на документи, свързани с работата на общината онлайн (32% положителни оценки, 25% отрицателни оценки).

Около 36% са напълно или донякъде съгласни, че управлението на общината е ефективно. Всеки трети пълнолетен гражданин на община Враца счита, че е налице достъп до информация относно решенията на общината; до пълна, разбираема и достоверна информация; до публикувани документи, свързани с работата на общината.

Не са еднозначни обаче нагласите относно независимостта на общинската власт – почти 29% я определят като независима, а 26% споделят противоположното мнение.⁴⁶

Информация за институцията

ОПИТ НА ГРАЖДАНИТЕ ПРИ НАМИРАНЕ И ДОСТЪП ДО ПОДХОДЯЩА И АКТУАЛИЗИРАНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА РАБОТАТА НА ИНСТИТУЦИЯТА

Интернет страницата на общината и мнението на познати/роднини са най-често ползваните източници на информация по отношение на дейността на местната институция. Когато искат да получат актуализирана информация, касаеща работата на общината по конкретни политики или като цяло, най-често анкетираните я търсят в интернет страницата на общината (42,9%), допитват се до приятел, познат или роднина (20,9%) или на място от административно лице в общината (20,6%). Значително по-нисък е дялът на хората, които търсят информация за работата на общината в друг интернет сайт (4,7%), от държавна институция (0,3%) или по телефона (0,3%). Приблизително 32% подчертават, че не са търсили такъв тип информация.⁴⁷

ОБЩЕСТВЕНО ВЪЗПРИЕМАНЕ НА ОТНОСИТЕЛНАТА ДОСТЪПНОСТ НА РАЗЛИЧНИТЕ ВИДОВЕ ИНФОРМАЦИЯ, СВЪРЗАНИ С ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ

Хората, които са посочили, че са търсили информация за работата на общината посредством интернет страницата ѝ, са около 43% от пълнолетното население. Сред тях преобладаващи са положителните оценки относно наличието на информацията онлайн. Потребителите на интернет страницата на общината посочват, че:

⁴⁶ Q16. Може ли да дадете своята оценка за степента, в която се наблюдават във Вашата община следните условия, свързани с достъп до местната власт:

⁴⁷ Q17. Ако сте търсили информация за работата на общината, чрез какъв източник си я набавихте?

- Информацията, предоставяна от институцията на нейната официална интернет страница, е **разбираема** (60,5% кумулативен дял на съгласие с твърдението);
- Информацията, предоставяна от институцията на нейната официална интернет страница, е **достатъчна** (59,7%);
- Наличната информация онлайн като цяло е **разбираема** (56,6%);
- Наличната информация онлайн като цяло е **пълна** (54,7%);
- Като цяло намирането на информация за правата им по отношение работата на институцията е лесно (кумулятивен дял на съгласие 52%).⁴⁸

Общо около 14% от пълнолетните жители на община Враца декларират, че поне веднъж са пусkali заявление до държавна институция с искане за достъп до обществена информация, като 8% – еднократно, а 6% – повече от един път.⁴⁹ Мнозинството от тези, които са пусkali заявление до държавна институция с искане за достъп до обществена информация, са получили исканата информация (84%), 14% са получили само част от нея, а 2% не са получили отговор. Общо 7 лица като абсолютна стойност са получили само част от исканата информация или са получили отказ⁵⁰, от тях петима са пусkali ново заявление, а двама са се отказали⁵¹.

E-участие (E-participation)

Електронното участие на гражданите в община Враца, т.нар. **е-участие**, т.е. употреба и приложение на интернет платформи с цел повишаване степента на взаимодействие между граждани и институции и засилване на активно участие на граждани в управлението, е слабо. Около 68% от жителите на община Враца посочват, че никога не са използвали възможности за електронно участие в работата на институции, а почти 6% заявяват, че не знаят дали има такива способности. Други 3% подчертават, че няма такава възможност в институцията, от чиято работа се интересуват.

Най-често посочваните възможности, използвани от граждани за пряко електронно участие в работата на институции, са следните:

- Попълване на онлайн анкети на сайта на институцията (11,6%);
- Писане на сигнал/предложение в официалната страница на съответната администрация в социалните мрежи (6,6%);

⁴⁸ Кростабулация Q18. Като цяло намирането на информация за Вашите права по отношение на работата на институцията изглежда:... * Q17. Ако сте търсили информация за работата на общината, чрез какъв източник си я набавихте? - Интернет сайт на общината

⁴⁹ Q20. До момента пусkali ли сте заявление до държавна институция с искане за достъп до обществена информация?

⁵⁰ Q20a. Какъв беше резултатът?

⁵¹ Q20b. Ако Вашето искане е било отхвърлено или не Ви удовлетворяваше, как постъпихте?

- Подаване на електронни жалби/сигнали (5,3%);
- Писане на сигнал/предложение на профила/страницата в социалните мрежи на ръководителя на съответната институция (напр. кмет) (4,3%);
- Наблюдаване на публични заседания (4%) и други.⁵²

В допълнение може да се отбележи, че 4 от всеки 10 пълнолетни жители на община Враца заявяват, че в общината не са осигурени възможности за видеоконферентна връзка при провеждане на срещи и общински сесии⁵³, а всеки четвърти – че общината не публикува в интернет документи, свързани с работата ѝ⁵⁴.

Сред предпочитаните форми на консултиране с граждани в процеса на правене на политики онлайн формите са рядко посочвани. Открояват се онлайн форми на комуникация като онлайн въпросници (15,6%)⁵⁵ и публикуване на проекти на документи на виртуалния портал за обществено обсъждане strategy.bg (9%)⁵⁶.

Към настоящия момент всеки пети гражданин смята, че увеличаването на възможностите на гражданите за електронно участие (25%)⁵⁷ и/или използването на социалните мрежи от типа на Facebook, Twitter и други (13%)⁵⁸ са способи, които биха благоприятствали повишаването на участието на гражданите и на гражданското общество в процеса на изработване на политики.

Оценка за институциите

ОБЩЕСТВЕНО МНЕНИЕ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ИНСТИТУЦИИ НА МЕСТНО И НАЦИОНАЛНО НИВО

Дейността на институциите ще бъде разгледана през степента, в която се вслушват в предложенията на гражданите и дали анкетираните са получили обратна връзка за изпратените предложения. Според статистическото разпределение делът на лица, подавали предложения към институции, е около 24%. От тях 37,7% споделят, че

⁵² Q22. Използвали ли сте до момента следните възможности за електронно участие в работата на институции?

⁵³ Q16. Може ли да дадете своята оценка за степента, в която се наблюдават във Вашата община следните условия, свързани с достъп до местната власт:

⁵⁴ Q16. Може ли да дадете своята оценка за степента, в която се наблюдават във Вашата община следните условия, свързани с достъп до местната власт:

⁵⁵ Q63. Кой от следните форми на консултиране с граждани в процеса на правене на политики предпочитате Ви лично?

⁵⁶ Q63. Кой от следните форми на консултиране с граждани в процеса на правене на политики предпочитате Ви лично?

⁵⁷ Q62. Кой от следните мерки са важни според Вас, за да се повиши участието на гражданите и гражданското общество като цяло в процеса на изработване на политики?

⁵⁸ Q62. Кой от следните мерки са важни според Вас, за да се повиши участието на гражданите и гражданското общество като цяло в процеса на изработване на политики?

предложенията им са били взети предвид, а 43,3% посочват, че са били взети предвид само донякъде. Едва около 15% са отговорилите, че предложените от тях промени и мерки са били отхвърлени. Институциите в общината относително системно дават отговор при постъпило предложение, като според данните 74,6% са получили отговор дали предложенията им са приети.

Въпреки че почти 40% от анкетиранията са давали предложения, които са били приети, малко под 17% смятат, че институциите се вслушват в мнението на гражданите, а 29,2% са на напълно противоположното мнение. Малко над половината от анкетиранията жители на община Враца смятат, че това се случва само донякъде. Основните причини, които респондентите изтъкват за това да няма здрава и ефективна комуникация между гражданите и институциите, се крият най-вече в липсата на интерес от страна на институциите (40%) и нежеланието за промяна (40%). Близко една трета – 30,4%, отдават проблема на политически пристрастия при работата на държавните служители, а 29,2% – на липсата на умение да се вникне в гледните точки и проблемите на заинтересованите страни. Около 23% виждат проблем в липсата на информираност от страна на администрацията по реални общественозначими проблеми и трудности, докато 20,4% подкрепят твърдението, че причината се крие в неумението на администрацията да оценява ефектите и да вижда смисъла от направените предложения.

С дялове от около 15% са обособени анкетиранията, подкрепили твърденията, че институциите не се вслушват в хората поради липса на капацитет, невъзможност да се изготвят нормативни документи, които да решават възникнали проблеми, неосъзнаване на отговорността и ролята на отделните институции в решаването на проблемите, липса на доверие в експертността и капацитета на гражданите и защита на лобистки интереси (или скрит дневен ред).

Интересно е, че живеещите в областния град по-често не са получавали обратна връзка, а хората от села по-често смятат, че институциите се вслушват в мнението им. Това убеждение е по-силно разпространено сред анкетиранията на възраст над 40 години.

Двете най-често посочвани причини за лошата комуникация – липса на интерес и нежелание за промяна, са значително по-силно разпространени сред младите представители на общината. Те показват по-силна убеденост и по отношение на това, че държавните служители са повлияни от различни партийни нагласи. Статистическият разрез на база населено място (град Враца и селата) показва, че живеещите в града много по-силно подкрепят тезата, че институциите нямат интерес, докато населяващите села в общината по-силно подкрепят твърдението, че институциите не умеят да вникват в гледната точка и проблемите на заинтересованите страни.

Оценка на взаимоотношенията между институциите и гражданите

Почти всички респонденти, участвали в проучването, са имали досег с общината през последните 2-3 години. Основната причина е ползване на административни услуги. Едва 2,3% са участвали в обществени консултации, обсъждания и срещи, организирани от общината.

Респондентите оценяват по-скоро положително работата на общината с граждани и начина, по който включва и информира жителите за дейността си.

Най-силно несъгласие се наблюдава по отношение на това дали община Враца успява да защити личните интереси на своите жители. Около 35% са склонни да се съгласят, че това е така, но около 37% смятат, че това донякъде или напълно не е така. Около една трета са склонни да се съгласят, че общината не провежда обсъждания при вземането на решения, като 37,4% противостоят на това мнение. Около тридесет на сто не биха подкрепили твърденията, че общината оповестява своите планове ясно и хората могат да влияят върху вземането на решения.⁵⁹ Трябва да се отбележи, че с дялове от малко под една трета се обособяват и лицата, които не могат да отговорят на въпроса.

Младежите показват относително по-силна склонност да не се съгласяват с изброените твърдения, макар и с малка статистическа разлика. Сходни тенденции се наблюдават и сред по-образованите респонденти.

Доверие в институциите

Обществено доверие към институции и организации

Поради пандемията от коронавирус здравеопазването и образователната система на страната бяха подложени на изключително напрежение. Болниците бяха изправени пред недостиг на свободни места, а учебните заведения и детските градини редуваха

⁵⁹ Q58. Вие лично като гражданин какъв досег имахте с общината в последните 2-3 години?; Q59 - До каква степен бихте се съгласили със следните твърдения

присъствено с дистанционно онлайн обучение, което постави пред сериозно изпитание организацията и качеството на образователния процес и като цяло беше сериозно предизвикателство за учители, родители, деца и ученици.

Очевидно е, че в условията на криза, възникнала поради пандемията от коронавирус, училищата (75% доверие, 11% недоверие) и болниците (45% доверие, 42% недоверие) генерират по-висок кредит на обществено доверие, отколкото в нормална ситуация. От своя страна, доверието към учителите и лекарите е по-високо, отколкото към училищата и болниците като институции. Около 85% от хората споделят доверие към учителите, а 61% – към лекарите и здравните работници като цяло.

Деклариран нива на доверие към институции – кумулативен дял:

- **Образователен сектор** – училища (кумулативен дял 75% доверие, 11% недоверие), висши училища (57% доверие, 20% недоверие);
- **Силови структури** – полиция (50% доверие, 36% недоверие) и армия (44% доверие, 25% недоверие)⁶⁰;
- **Здравен сектор/Здравеопазване:** Положителният баланс на обществено доверие към здравните работници и лекарите е по-висок, отколкото този към здравния сектор и болниците. Близко 61% декларират, че имат доверие на здравните работници/лекарите. На този фон прави впечатление, че нагласите по отношение на здравния сектор не са еднозначни – общо около 45% споделят доверие към болниците и здравеопазването, а 42% – недоверие. Общо около 40% считат работата на болниците за непрозрачна⁶¹, а 30% споделят мнението, че здравеопазването е сред основните публични сектори, в които е разпространена корупцията⁶².

В политическия спектър сред институциите с най-висок положителен рейтинг се открояват местната власт (51% доверие, 31% недоверие) и президентската институция (50% доверие, 33% недоверие). Местната администрация е в близост до проблемите на хората и е първата институция, към която гражданите биха се обърнали. От своя страна, президентската институция регистрира положителен баланс в обществените нагласи на фона на подчертано високите нива на недоверие към изпълнителната, законодателната и съдебната власт.

С най-високи стойности на негативен баланс са следните национални институции:

- Парламент (11% доверие, 75% недоверие);

⁶⁰ Q23. В каква степен имате доверие на следните институции/организации?

⁶¹ Q27. Моля дайте Вашата оценка на степента на прозрачност на работата на следните институции/организации?

⁶² Q28. В кои институции с влияние в обществото смятате, че е най-разпространена корупцията?

- Политически партии (16% доверие, 75% недоверие);
- Правительство (23% доверие, 67% недоверие);
- Прокуратура (23% доверие, 51% недоверие);
- Съд (30% доверие, 47% недоверие).

Партиите и политиците са с най-нисък кредит на доверие сред субектите на политическата сцена. **Политическите партии и политиците регистрират най-висок дял на негативни нагласи.** В социален план обаче ниският кредит на доверие към политически партии не влияе негативно върху междуличностните отношения на база партийни или идеологически различия. 61% от пълнолетните граждани заявяват, че уважават хората, които споделят различни политически възгледи⁶³.

На фона на подчертаната ерозия в общественото доверието към националните органи на законодателна и изпълнителна власт, Европейският съюз регистрира 39% доверие срещу 41% недоверие.

Българската православна църква е сред институциите с най-висок обществен авторитет. Около 43% я одобряват, като делът им е по-висок от тези, които ѝ нямат доверие (26%).

НПО секторът остава непознат за пълнолетното население на община Враца. Най-висок е делът на хората, които не могат да преценят дали имат доверие на НПО сектора (44%) или на неговите представители (41%). Като цяло обаче обществените нагласи към НПО сектора са с негативен баланс – 18% декларират, че имат доверие на неправителствени организации, а 39% – нямат доверие. Сходни нива са регистрирани и към представители на НПО сектора – 18% доверие срещу 42% недоверие. Около 36% от пълнолетното население на община Враца считат, че работата на НПО сектора е непрозрачна, а под 15% я оценяват като прозрачна. Делът на тези, които считат, че в своята дейност НПО секторът се отнася равнопоставено и без дискриминация към всички хора, е по-нисък, отколкото е делът на споделящите противоположното мнение – според 18% НПО секторът се отнася равнопоставено към всички, а според 26% – дискриминационно. Общо 56% е делът на хората, които споделят неутрално мнение или се въздържат от оценка.⁶⁴

⁶³ Q21.9 - Уважавам хората, които имат различно политическо мнение от моето

⁶⁴ Q33. Моля, дайте Вашата оценка за това доколко в своята работа институциите се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация?

Обществени нагласи към медиите

Преобладаващата част от жителите на община Враца (67%) посочват, че телевизията е основен източник, на който хората се доверяват, когато имат нужда от информация за положението в страната. Сред останалите медии, към които хората споделят доверие относно информация за страната, се открояват печатната преса (28%), социалните медии (26%), новинарските онлайн медии (20%), радиото (16%).⁶⁵

Общественото доверие към традиционните (телевизия, радио, печатна преса) и социалните медии е с положителен баланс при следното съотношение:

- Традиционни медии (46% доверие, 40% недоверие);
- Социални медии (43% доверие, 36% недоверие).⁶⁶

Сходен е делът на хората, които считат, че дейността на традиционните и на социалните медии е прозрачна. Почти 42% считат, че дейността на традиционните медии (телевизии, радио, печатна преса) е прозрачна, а около 26% споделят скептични възгледи по този въпрос. По отношение на социалните медии съотношението е 39:21 в полза на твърдението, че дейността им е прозрачна.⁶⁷

⁶⁵ Q25. На коя медия се доверявате основно, когато имате нужда от информация за положението в страната?

⁶⁶ Q23. В каква степен имате доверие на следните институции/организации?

⁶⁷ Q27. Моля дайте Вашата оценка за степента на прозрачност на работата на следните институции/организации?

Сходни нагласи се отчитат по отношение на оценката доколко в своята работа традиционните и социалните медии се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация:

- Близко 38% считат, че традиционните медии се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация, а около 23% споделят противоположното мнение;
- По отношение на социалните медии съотношението е 36:19 в полза на твърдението, че в работата си се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация.⁶⁸

Около 23% считат, че информацията в социалните мрежи (Facebook, Twitter и т.н.) е по-достоверна, отколкото тази в традиционните медии (телевизия и вестници), а на противоположното мнение са около 31%.⁶⁹ Мнението, че информацията в социалните мрежи е по-достоверна от тази в традиционните медии най-често се посочва от младите между 25 и 30 години, а несъгласие споделят най-често хората над 61-годишна възраст.

⁶⁸ Q33. Моля, дайте Вашата оценка за това доколко в своята работа институциите се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация?

⁶⁹ Q26. Съгласни ли сте със следните твърдения

Общо около 47% от пълнолетните граждани на община Враца считат, че разбират ефекта, който оказват медиите върху поведението и преценките на хората, а 45% смятат, че са наясно с начина, по който медиите избират, преразказват и редактират информацията, преди да я предадат публично.⁷⁰

Между 57 и 58 на сто от пълнолетното население на община Враца са съгласни с твърдението, че българските медии по принцип са свободни да критикуват изпълнителната власт (правителствата).

В същото време обаче хората са скептично настроени, че медиите биха съобщили истината в случай, че получат сигнал или информация за висш държавен служител, който е замесен в престъпление. **Близо 49% смятат, че медиите не биха съобщили истината по случая, а 28% считат, че медиите биха били обективни и биха информирали обществото.**⁷¹

Най-висок е делът на хората, които смятат, че **привличане на вниманието на медии по даден обществен проблем би било ефективно – този възглед се споделя от всеки втори пълнолетен жител на община Враца**, около 16% споделят скептични нагласи, а една трета се въздържат от оценка.⁷²

Само 5% декларират, че изявяват готовност да говорят за корупция пред медии.⁷³

Традиционните медии и интернет имат ключова роля за повишаване степента на информираност сред пълнолетното население на община Враца по отношение на темата за гражданското участие, ангажираност и граждански контрол над работата на институциите. На въпрос „Как се запознахте с темата за гражданското участие?“ почти 28% посочват, че са се информирали благодарение на медиите, а около 22% – посредством интернет.

Прозрачност

Несъмнено, степента на доверие в институциите е обвързана с това доколко гражданите възприемат работата им като прозрачна. Съответно институциите, които се

⁷⁰ Q21.19 Разбирам начина, по който медиите избират, преразказват и редактират информацията, преди да я предадат публично; Q21.20 - Разбирам ефекта, който имат медиите върху поведението и преценките на хората

⁷¹ Q26.1/ Медиите у нас по принцип са свободни да критикуват правителството.

⁷² Q43. Колко ефективни според Вас са или биха могли да бъдат следните дейности?

⁷³ Q29. Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?

открояват с най-високи дялове на недоверие, са и тези, които гражданите възприемат като най-малко прозрачни в работата си.

Особено негативни оценки събират политическите партии, Народното събрание и правителството. След тях се нарежда съдът и прокуратурата. По-ниски, но отново значителни дялове на ниско доверие и прозрачност се наблюдават при болници, полиция, Виш съдебен съвет и НПО сектора.

По-висока степен положителни оценки получават училищата и висшите учебни заведения, като гражданите на община Враца придават голяма степен на прозрачност и на работата на социалните медии.

Корупция

Мненията и нагласите на гражданите за корупцията в страната са измерени чрез оценка на разпространение на корупцията в институциите, нагласите към сигнализиране за корупционни практики и възможните причини за участие или бездействие по отношение на корупционни дейности. За да се оцени разпространението на корупцията, изследването поставя фокус и върху личното преживяване на събития, свързани с корупция.

Усещането за корупция в община Враца е силно разпространено, като над 55% от анкетираните смятат, че във всяка от изброените институции се осъществяват корупционни практики. Обособилите конкретна институция, в която това се случва, посочват най-често министерствата (36,9%). Следващите най-често избирани институции са прокуратурата (31,6%), съдът (31,6%), здравеопазването (30,2%) и Народното събрание (29,9%). Неправителствените организации и Българската православна църква се считат за най-слабо засегнати от корупцията.

Без съмнение най-негативно настроени към работата на всички институции са лицата на възраст между 25 и 30 години, докато останалите са значително по-склонни да конкретизират институциите, към които насочват своята критика. Забелязва се, че хората с високо образование са относително по-критични.

Обособяват се няколко институции, които се приемат за по-корумпирани в града, в сравнение със селата, попаднали в проучването. Жителите на град Враца показват по-силна склонност да определят като корумпирани парламента, полицията, общините и медиите, докато живеещите в прилежащите села по-често отговарят, че във всички изброени са разпространени корупционни практики.⁷⁴

⁷⁴ Q28. В кои институции с влияние в обществото смятате, че е най-разпространена корупцията?

Основното действие, което анкетираните биха предприели, ако станат жертва или свидетел на корупционна практика, е да сигнализират за нея (50,8%). Другите два най-силно обособени възможни подхода са отказване на подкуп (35,2%) и избор на некорумпирани партии и партийни кандидати по време на избори (30,6%).

Относително висок е дялът на лица, които изпитват безпомощност към корупцията. Близо 30% са споделили, че според тях няма какво да направят в подобна ситуация.

От статистическото разпределение става ясно, че поколенческите различия се изразяват предимно в по-високата готовност за участие в протестни действия сред младите и респективно по-висока готовност за участие в избори чрез гласуване за некорумпиран кандидат сред по-възрастните.

Забелязва се, че сред анкетираните, отговорили на предходния въпрос, че **всички институции са корумпирани**, се наблюдават **най-високи нива на чувство на безпомощност**.⁷⁵ Те впоследствие най-често отговарят, че няма какво да направят като обикновени хора, докато посочилите определена институция са по-склонни да използват някои от изброените действия срещу корупцията. Макар това усещане да е разпространено във всички възрастови групи, анкетираните над 60 години по-често смятат, че корупцията присъства във всички структури и обикновените хора няма какво да направят. Подобна тенденция се наблюдава и сред анкетираните с нисък образователен ценз (средно и по-ниско образование).⁷⁶

Трудното доказване на корупционните практики е основната причина, поради която анкетираните не биха искали да сигнализират, ако станат свидетели или жертви на такива (35,9%). Страхът от последиците също излиза на преден план, като отново се обособява висок дял на лица, които смятат, че *като обикновени хора не могат да направят нищо* в такава ситуация. Малко над 15% не искат да бъдат „разкарвани по институции“, а 13% смятат, че няма да има полза от такъв сигнал, тъй като и длъжностните лица са корумпирани. От данните се забелязва, че анкетираните изключително рядко посочват отговорите, свързани с липса на заинтересованост и време, както и незнание за това къде и как се подават подобни сигнали.

Сред по-възрастните е по-разпространено мнението, че е трудно да се докажат такива практики, както и страхът от възможните последици от подаването на сигнал, докато тези на възраст между 18 и 24 години значително по-често отговарят, че „*Нищо не може да*

⁷⁵ Кростабулация между въпроси „В кои институции с влияние в обществото смятате, че е най-разпространена корупцията?“ и „Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?“

⁷⁶ Q29. Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?

се направи“. Сред респондентите на възраст над 60 години също се обособява голям дял хора, които са склонни да твърдят, че няма какво да се направи. Първите две мнения са най-разпространени сред жените и живеещите в малките населени места от общината, докато чувството за безпомощност е най-актуално за живеещите в град Враца.

Интересна тенденция показва статистическото разпределение между отговорилите, че **биха подкрепили или участвали в подаването на сигнал за корупция** и разпределението на отговорите им във въпроса „Поради какви причини не бихте подали сигнал за корупция?“⁷⁷. Оказва се, че **едва 34,6% от тях посочват, че няма причина, която да ги спре да подадат подобен сигнал**. Страховете им съвпадат с тези на цялата съвкупност от анкетираните – страх от последиците (25,5%) и корумпираност на длъжностните лица (25,5%).

Разглеждайки статистическото разпределение за същите въпроси, се наблюдава и друга тенденция. Лицата, посочили, че според тях не могат да направят нищо като обикновени хора, се концентрират предимно в опциите „Страхувам се от последиците“ и „Нищо не може да се направи“. Обособява се и основен дял на такива, които считат, че доказването на корупционна практика е трудно. Едва 4,5% от посочилите, че като обикновени хора не могат да направят нищо, посочват, че няма причина да не подадат сигнал за корупция, а общо 52,8% от тях посочват, че „Няма какво да се направи“. Това процентно разпределение говори за силно усещане за безпомощност сред тази група. То е по-силно разпространено сред анкетираните на възраст между 40 и 50 години и тези на възраст над 60 години. Не се наблюдават статистически значими разлики по населено място.⁷⁸

Близо една четвърт от анкетираните – 23,6%, са ставали жертва на корупция, но едва 23,9% от тях са потърсили помощ. Респондентите, които не са потърсили помощ, са най-вече лица във възрастовите групи 18-24 години и 40-50 години. Според получените данни лицата, пострадали от корупционни практики, са значително по-склонни да сигнализируют за корупционна практика и по-рядко смятат, че няма какво да направят като обикновени хора.⁷⁹ Въпреки това те по-рядко от останалите са готови да откажат плащане на подкуп, но по-често биха гласували за некорумпиран партиен кандидат.⁸⁰

⁷⁷ Кростабулация между въпроси „Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?“ и „Поради какви причини не бихте подали сигнал за корупция?“

⁷⁸ Q30. Поради какви причини не бихте подали сигнал за корупция?

⁷⁹ Кростабулация между въпроси „Ставали ли сте свидетел или жертва на корупция?“ и „Какви действия срещу корупцията бихте извършили лично Вие или бихте подкрепили?“

⁸⁰ Q31. Ставали ли сте свидетел или жертва на корупция?; 32. Ако сте бил свидетели или жертви на корупция, потърсихте ли помощ?

Липса на дискриминация

Усещането за дискриминация сред жителите на община Враца ще бъде разгледано през оценките им доколко изброените институции *се отнасят равнопоставено към всички хора*. Основни дялове от анкетираните са склонни да считат, че в редица институции съществува дискриминационно отношение, като в повечето случаи се посочва, че същите *изобщо не се отнасят равнопоставено*. Тези нагласи са най-разпространени по отношение на Народното събрание и правителството, където общият дял на оценили негативно тези институции надминава 50%. С общи кумулативни дялове от около 40% се подкрепят твърденията, че отношението в болниците, прокуратурата и съда *не е равнопоставено*. По отношение на Висшия съдебен съвет и полицията същият дял е около 30%. Вземайки предвид, че работата на Висшият съдебен съвет не е обвързана директно с граждани, може да се твърди, че се обособява група хора, които като цяло имат **негативни нагласи към изпълнителната и съдебната власт**, без изрично да имат доказателства за работата им. Трябва да се отбележи обаче, че мненията сред анкетираните не са напълно категорични и със сходни дялове се посочва, че Висшият съдебен съвет и полицията се отнасят равнопоставено към всички.

Впечатление прави, че 41% от жителите на община Враца считат, че местната власт не проявява дискриминационно отношение, докато 25,7% са на противоположното мнение.

Училищата и президентът най-често се оценяват като институциите, в които **няма дискриминационно отношение**, следвани от висшите училища и местната власт. По отношение на традиционните и социалните медии също се наблюдават положителните оценки, като анкетираните, посочили, че отношението им към всички е равнопоставено и без дискриминация, са съответно – 37,5% и 36%.

От статистическото разпределение ясно се вижда, че най-критични са анкетираните с по-висока степен на образование, като те значително по-често посочват, че отношението в изброените институции не е равнопоставено и съществува дискриминация. От друга страна, анкетираните с по-ниска степен на образование по-често попадат в групата на лица с неутрално мнение по въпроса.⁸¹

Макар основен дял от респондентите да са склонни да определят отношението на местната власт като равнопоставено за всички граждани, при конкретизиране на основни признаци, обичайно водещи до дискриминация, над 40% посочват, че в местната власт е

⁸¹ Q33. Моля, дайте Вашата оценка за това доколко в своята работа институциите се отнасят към всички хора равнопоставено и без дискриминация?

налична дискриминация според **доходите** на отделните хора. 36,5% твърдят същото за **социалния статус**.

Наблюдава се разминаване при усещането на анкетираните към това до каква степен съществува дискриминационно отношение в структурите на местната власт във връзка с изброените признаци. Лицата на възраст между 18 и 24 години са по-склонни да твърдят, че на местно ниво властта проявява дискриминационно отношение поради религията и доходите на хората, докато по-възрастните смятат, че това най-често се случва на база пол и социален статус.

		Пол	Етническа принадлежност	Религия	Националност	Социален статус	Доходи	Сексуална ориентация
Тип населено място (средни оценки):	гр. Враца	3,06	3,49	3,48	3,38	3,58	3,81	3,54
	Населени места извън общинския център	2,36	2,74	2,57	2,52	2,79	2,76	3,74

Статистическо разпределение между въпросите „Моля, посочете типа населено място, в което живеете:“ и „Моля, дайте своята оценка на местната власт по отношение на наличието или липсата на дискриминация по различни признаци“, където 1 е Изобщо не съм съгласен/а, а 5 - Напълно съм съгласен/а

Усещането за дискриминация по изброените признаци е много по-силно разпространено сред живеещите в град Враца, отколкото в по-малките населени места от общината. Изключение прави само признакът, свързан със сексуалната ориентация, където средната оценка, поставена от анкетираните в селата, е с 0,20 п.п. по-висока. Това вероятно е в резултат от установената консервативност в малките населени места, която обичайно е свързана именно с традиционното семейство.⁸²

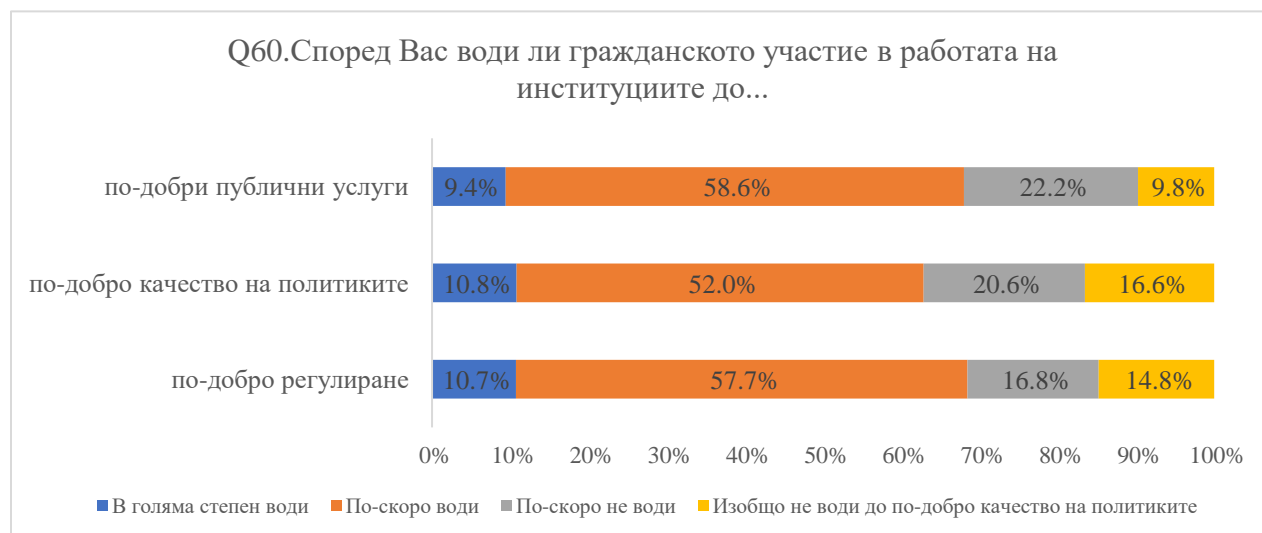
Промени на институционално ниво вследствие на гражданско участие

Предвид преобладаващите негативни оценки и висока степен на недоверие в работата на конкретни институции, както и ниските нива на гражданска активност и ангажираност като цяло, е интересно да се отбележи, че повече от половината анкетирани са на мнение, че гражданското участие би подобрило и повишило качеството на политиките и публичните услуги в страната.

⁸² Q34. Моля, дайте своята оценка на местната власт по отношение на наличието или липсата на дискриминация по различни признаци

Над 52% посочват, че намесата на гражданите в работата на институциите би довела до по-добро регулиране и качество на политиките и по-добри обществено достъпни услуги.

Около една трета са лицата, според които гражданската намеса не би подобрила тяхното състояние. В по-голямата си част това са респонденти, които остават скептични по отношение на важноста на тяхната собствена намеса в обществения и политически живот, а когато изпаднат в проблемна ситуация, предпочитат да не търсят подкрепа от институции и лица на местно ниво, тъй като смятат, че няма да има очаквания от тях резултат.

Оценка на въздействието на Ковид-19 върху гражданското участие

Ситуацията, свързана с разпространението на коронавируса, поставя специфични ограничения върху обичайното поведение на хората. Това води до неизбежни промени в междуличностните отношения, пазарните навици и цялостното поведение в обществото, а в същото време налага трансформация в различните форми на гражданска активност и взаимодействие с институции.

Най-голям дял от гражданите на община Враца споделят, че вследствие на пандемията хората са се дистанцирали едни от други и се подкрепят все по-малко.

Всеки четвърти е на обратното мнение и споделя, че ограниченията са направили хората по-сплотени и по-съпричастни. Трета група анкетирани лица – 37%, смята, че

ситуацията около Ковид-19 не води до особени промени в поведението на гражданите в сравнение с времето преди пандемията.

Като цяло, **преобладаващата част от анкетираните граждани подчертават, че нито по време на пандемията, нито преди това, са участвали в граждански и политически инициативи.** Все пак около и малко над 10 на 100 заявяват, че разпространението на Ковид-19 е причина за неучастие в различни по вид обществени прояви и граждански инициативи. Единични случаи пък стават по-активни и дейни, благодарение на възможността да участват онлайн на заседания на ключови институции.

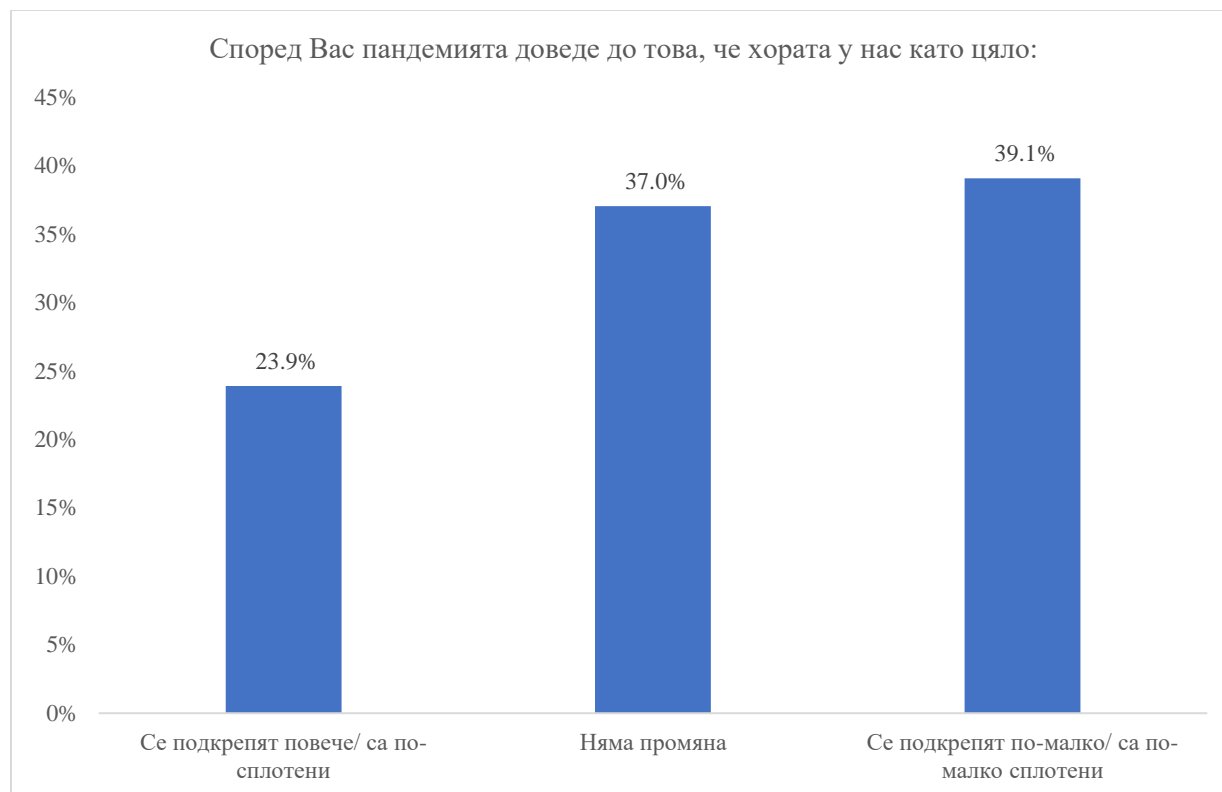
По-голямата част от гражданите отбелязват, **че по време на пандемията от коронавирус институциите на национално и местно ниво не променят особено взаимодействието си с гражданите.** Все пак, значителен дял виждат негативните измерения на ограниченията и отбелязват, че усилията и дейностите, свързани с комуникацията на институции и граждани, намаляват. **В същото време, 42,6% от респондентите твърдят, че от началото на пандемията достъпът до институции на национално ниво е затруднен.**

Най-осезаемата промяна вследствие на разпространеното на вируса е свързана с ограничаването на личните контакти на лица от всички възрасти. Повече от половината респонденти заявяват, че по време на пандемията са се срещали с приятели и съседи по-рядко, отколкото преди това.⁸³

Малко над 39% считат, че разпространението на Ковид-19 прави хората по-дистанцирани едни от други и те си помагат по-малко в сравнение с времето преди пандемията. Сходен дял пък мислят, че ограниченията не са променили жителите на общината. Най-нисък е дялът на тези, които споделят оптимистични възгледи и считат, че българите са станали по-сплотени и са започнали да се подкрепят и да си помагат повече. Съгласни с твърдението, че в резултат на пандемията българите са станали по-сплотени и се подкрепят повече са по-често хората на възраст над 31 години, без значение в какъв тип населено място живеят – града или селата от общината. По-скептични са съответно най-младите лица, попаднали в обхвата на изследването, като те по-често са жители на града Враца.⁸⁴

⁸³ Q66. От началото на пандемията Вие лично колко често сте участвали в следните дейности:...

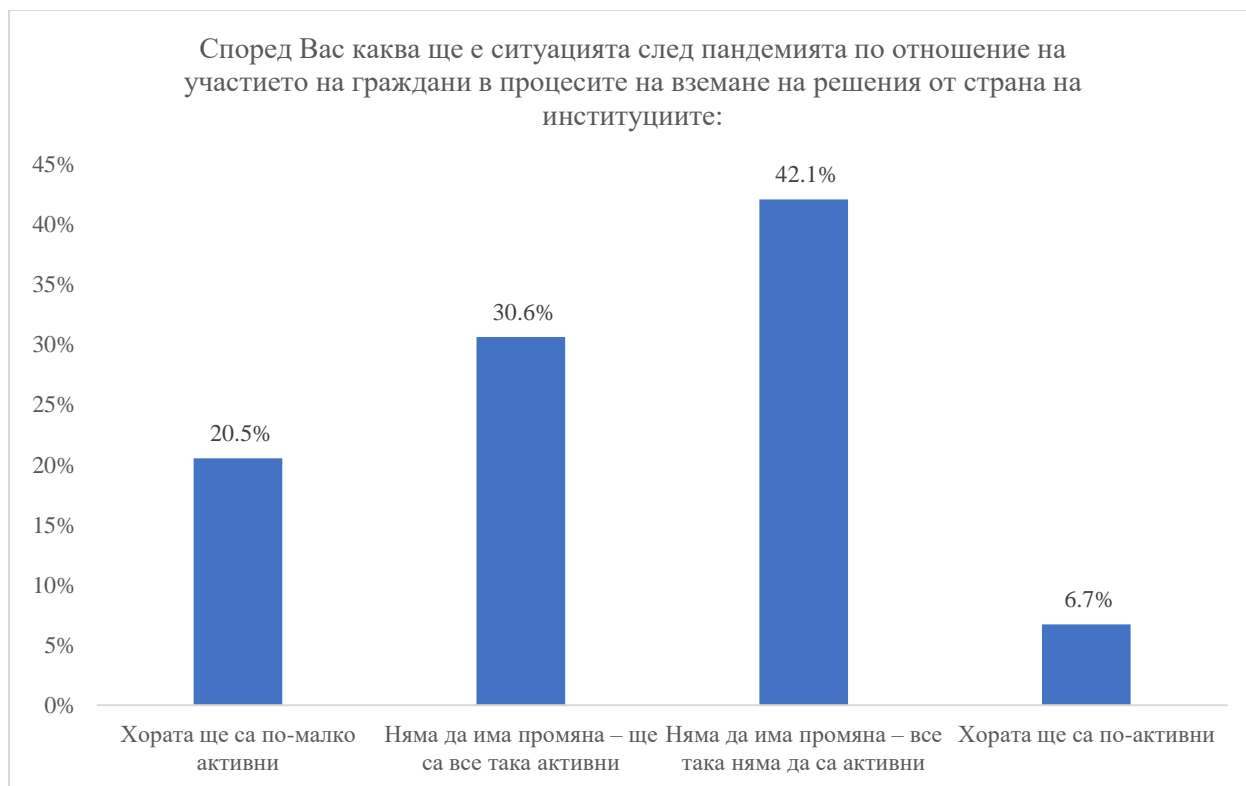
⁸⁴ Q67. Според Вас пандемията доведе до това, че хората у нас като цяло:...

Преобладаващата част от пълнолетните жители на общината остават скептични и очакват, че след пандемията участието на граждани в процесите на вземане на решения от страна на институциите ще продължи да бъде пасивно.

Според 42,1% от хората ситуацията няма да се промени и българите все така няма да проявяват активност по отношение на участието им в процесите на вземане на решения от страна на институциите, а други 30,6% очакват, че гражданите ще станат още по-пасивни.⁸⁵

⁸⁵ Q68. Според Вас каква ще е ситуацията след пандемията по отношение на участието на граждани в процесите на вземане на решения от страна на институциите:

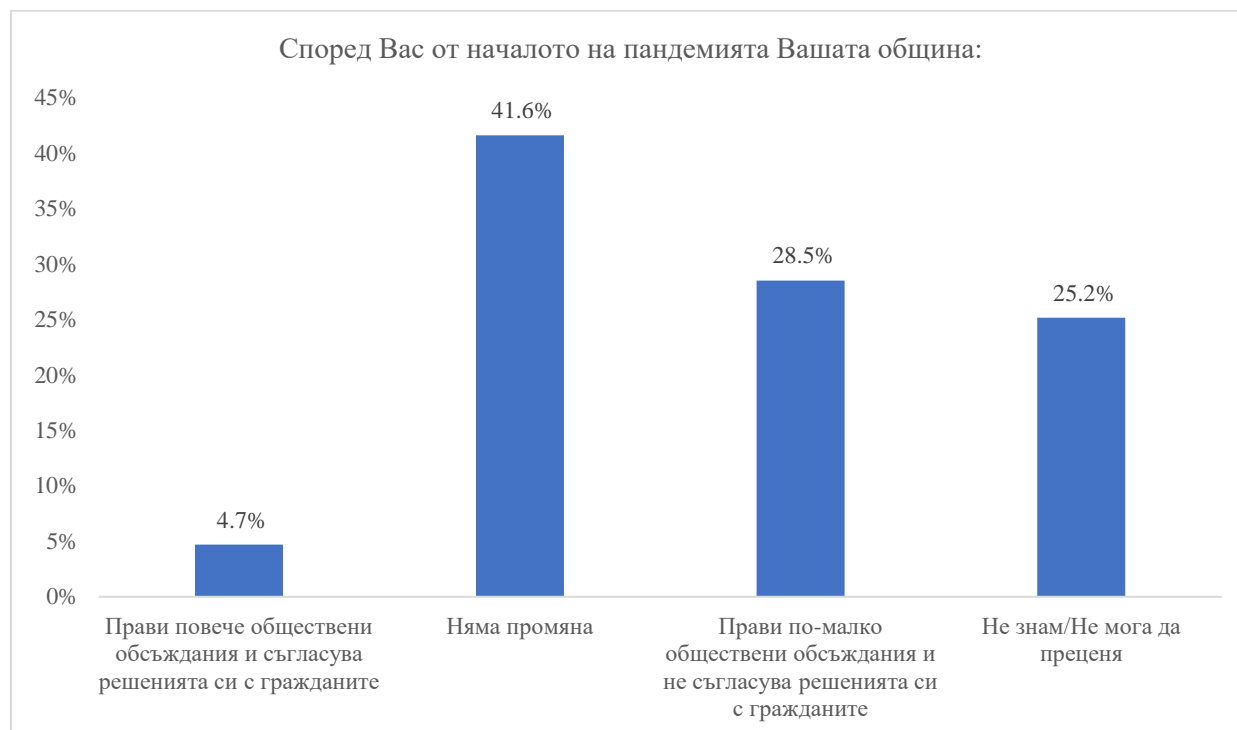
Анкетираните лица се затрудняват да дадат своята оценка дали държавните институции са се адаптирали успешно към условията, възникнали от началото на пандемията от коронавирус, по отношение на отвореност, комуникация и взаимодействие с граждани. **Преобладават обществените нагласи, че достъпът до институциите не се е променил особено. Ако все пак има промяна, тя е по-скоро в ущърб на отвореността и комуникацията на институцията с гражданите.**

Съвсем естествено, най-голям дял от респондентите считат, че **от началото на пандемията достъпът до институциите на национално ниво не е променен или пък е по-скоро затруднен.** Това мнение се споделя от 86,2% от жителите на община Враца от всички възрасти, попаднали в обхвата на проучването.⁸⁶

Най-висок е делът на хората, които смятат, че от началото на пандемията нищо не се е променило в работата на общината, а една четвърт признават, че не знаят дали има промяна. Сред тези, които отчитат някаква промяна, преобладават скептиците – **около 28,5% смятат, че от началото на пандемията общината е провеждала по-малко обществени обсъждания и не е съгласувала решенията си с гражданите.**

⁸⁶ Q64b. Според Вас от началото на пандемията достъпът до институциите на национално ниво:

По-малко от 5% от гражданите наблюдават положителна промяна в работата на общината, която се изразява в по-често провеждане на обществени обсъждания и съгласуване на решенията с гражданите.⁸⁷

Като цяло не се открива особена разлика в гражданската активност след въвеждане на ограниченията вследствие разпространеното на коронавирус. Все пак, ръст от близо 11% се наблюдава по отношение на помощта, която лицата оказват на своите съседи.

Мнозинството от хората декларират, че обичайно нито в настоящото време, нито преди пандемията са участвали в политически инициативи. Според тестваните в рамките на проучването инициативи хората във Враца:

- не са писали писмо/жалба/сигнал до омбудсмана (87%);
- не са се свързвали/не са се изявявали в медии (84%);
- не са участвали в инициативи, свързани с лобиране (83%);
- не са участвали в инициативи на групи за натиск (82%);
- не са участвали в обсъждане или не са давали становище по тема по покана на държавна институция (80%);

⁸⁷ Q64c. Според Вас от началото на пандемията Вашата община:...

- не са се свързвали с политик (85%);
- не са участвали в стачка (79%);
- не са изразявали пред публични власти (писмено) позиции и препоръки по обществени теми (79%);
- не са участвали в синдикална дейност (81%);
- не са участвали в публични политически дискусии (80%);
- не са работили за политическа партия (81%);
- не са посещавали приемни дни на лица на избираеми позиции (80%);
- не са участвали в обществени консултации, дискусии, срещи, допитвания, публични заседания на представители на институции (79%);
- не са отправяли предложения към общинска или държавна администрация (78%);
- не са участвали в публични демонстрации (80%);
- не са търсили съдействие/комуникация с лица на избираеми позиции (80%);
- не са пускали жалби или сигнали до институции (78%);
- не са участвали в протестни действия (77%);
- не са подписвали петиции (75%);
- не са се свързвали/не са търсили съдействие на обществен служител на национално, регионално или местно ниво (78%);
- не са участвали в подписка/петиция в полза на някаква кауза (76%);
- не са участвали в обществени обсъждания по теми, които ги интересуват (68%);
- не са гледали онлайн заседания на институции (68%);
- не са посещавали предизборни мероприятия (66%).⁸⁸

Гледната точка на представителите на уязвими групи в община Враца

Запознатостта на представителите на уязвими групи в община Враца с темата, свързана с гражданско участие, е предимно в резултат от информация, получена от медиите (31,6%), като близо 75% смятат, че има още какво да научат. Техните познания за принципите на гражданското общество и формите на гражданско участие са значително по-слаби от заявеното при анкетирането на широката общественост в града. Близо 45% от респондентите – представители на уязвими групи, признават, че не са съгласни с

⁸⁸ Q66. От началото на пандемията Вие лично колко често сте участвали в следните дейности:...

твърдението, че познават принципите на гражданско общество и формите на гражданско участие, докато сред широката общественост този дял е 25,7%.

С дялове от около **45% се посочва, че хората по-скоро не могат да влияят върху властите при вземането на решения за града и не се провеждат обсъждания с гражданите преди вземане на важни решения.**

В аналог с незапознатостта на уязвимите групи с темата, свързана с гражданско участие, и нагласите за липса на комуникация между общината и хората се наблюдава и **негативно отношение към ефективността от гражданско участие.** С общ кумулативен дял от 67,1% се посочва, че гражданското участие по-скоро или изобщо не води до по-добро регулиране на институциите. 74,3% подкрепят твърдението, че гражданското участие по-скоро или изобщо не води до по-добро качество на политиките. Близо 60% смятат, че гражданското участие по-скоро или изобщо не води до по-добри публични услуги, предлагани от институциите. Трябва да се отбележи обаче, че близо **80% споделят мнението, че са необходими допълнителни усилия за повишаване на участието на гражданите и гражданското общество като цяло в работата на институциите и процеса на разработване на политики.**

Представителите на уязвимите групи са значително по-негативно настроени към ефективността на различни дейности, свързани с обществена ангажираност и гражданска позиция, спрямо останалите жители на общината. Най-сериозни разлики се наблюдават по отношение на организирането на петиции, граждански организации с цел натиск и участие в протестни действия, които се считат за неефективни от много по-висок дял при уязвимите групи спрямо останалите граждани.

Участието в различни доброволчески дейности, неформални групи и членуването в партии е изключително слабо разпространено сред уязвимите групи в община Враца. Доколкото това се е случвало, е предимно в частни случаи.

Основните услуги, които представителите на уязвимите групи използват, влизайки в общината, са идентични с тези при останалите – съдействие от информационния център (42,9%) или директно се обръщат към служителите за помощ (40%). Представителите на уязвимите групи като цяло са доволни от достъпността на сградата на Общината за трудноподвижни хора и лица с увреждания, като близо 63% смятат, че такива условия са обезпечени от общината, докато на противоположното мнение са едва 8,6%. Над половината – 58,6%, потвърждават, че са налични достатъчно указателни табели и дисплеи за практическа информация в рамките на сградата. Основните проблеми, които уязвимите групи отбелязват, са липсата на достъп с публичен градски транспорт (40%) и липсата на възможности за видеоконферентна връзка при провеждане на срещи и общински сесии

(45,7%). Управлението от страна на общината се припознава като ефективно от около 45% от анкетиранияте представители на уязвими групи.

Аналогично с широката общественост и уязвимите групи намират най-често търсената информация за работата на общината на нейния сайт (45,7%). Обособяват се и относително високи дялове на респонденти, които си я набавят посредством приятели/познати (32,9%) и административно лице в общината (28,6%).

Анкетиранияте са помолени да оценят информацията, предоставяна от общината по различни критерии, като използват скала от 1 до 5. Веднага прави впечатление, че големи дялове от тях са избрали неутралната оценка от 3, което би могло да се разглежда като липса на запознатост с определения критерий, свързан с предоставянето на информация в общината. Трудности в намирането на информация за правата си по отношение на работата на институцията намират общо 30%. Поместената онлайн информация от общината се намира за неразбираема от 38,6%, а за непълна – от 30%. Информацията, предоставяна от институцията на нейната официална интернет страница, е неразбираема за 27,5% и недостатъчна за 28,6%.

С дялове от близо 40% представителите на уязвимите групи посочват, че гражданите са информирани в ниска степен за своите права и задължения, както и че по-скоро не разбират своите права и задължения при провеждането на обществени консултации. 30% смятат, че гражданите по-скоро знаят как да участват в работата на институциите, докато около 39% са на противоположното мнение. **Най-силна категоричност се наблюдава по отношение на сложността и тромавостта на административните процедури в институцията и тяхното влияние на решението на хората дали да проявят гражданска активност. Близо 46% са склонни да се съгласят, че тези проблеми оказват влияние върху нивата на гражданска активност в общината.**

Лицата от уязвими групи в общината **се възползват много рядко от възможностите за електронно участие в работата на институциите**, като това се случва предимно в частни случаи. Близо 60% посочват, че не са се възползвали, а 14,3% споделят, че не знаят за такива.

Мнозинството от представителите на уязвимите групи в община Враца разпознават във висока степен фундаменталните принципи на демократичната правова държава – справедливост, равен достъп до правосъдие, спазване на правата на човека и равно третиране, независимо от културните различия. С дялове от около 80% се подкрепят твърденията, че всички закони у нас трябва да бъдат в съответствие с международните и трябва да съблюдават правата на човека, всички държавни институции трябва да уважават, защитават и спазват правата на човека и съдилищата трябва да бъдат достъпни за всички,

така че хората да могат да заведат дело в съда, без да се притесняват, че може да е твърде скъпо, сложно или че може да им създаде проблеми. С дялове от малко над 70% са подкрепени и твърденията, че трябва да уважаваме и да се научим да живеем съвместно и да общуваме с хора от различни култури и че трябва да има публична и достъпна за всички информация за работата на държавните институции и резултатите от нея. Наличието на културно многообразие в обществото се подкрепя с общ кумулативен дял от 62,9%⁸⁹, като сред широката общественост в общината този дял е 80%.

Макар висок дял от анкетираните да смятат, че трябва да уважаваме и да се научим да живеем съвместно с хора от различни култури (71,4%), 52,9% са склонни да търсят възможност да общуват с хора с различни ценности, а 48,6% изпитват уважение към хора с различни религиозни възгледи. Дори по-голям разрыв в нагласите се наблюдава по отношение на контакта с хора, които имат различно политическо мнение. Едва 37,1% споделят, че уважават хора с различни политически възгледи от техните. Малко над 47% смятат, че трябва да се уважават хората от различни култури и хората с различно мнение.

С дялове от около една трета са подкрепени твърденията, че анкетираните могат да се справят с предизвикателства, помагат на организации, занимаващи се със социални проблеми, и работят добре, когато обстоятелствата са непредсказуеми. Забелязва се, че по отношение на последните три твърдения дяловете на **анкетираните с противоположно мнение, са в пъти по-високи от тези сред широката общественост.** Това индикира по-силно изразено чувство на безпомощност и социална отдалеченост именно сред тази уязвима група.

Търсенето и получаването на информация е основополагащ фактор в днешно време, който дава възможност на хората да се развиват и подобряват начина си на живот, както и да вземат информирани решения. Според изследването на уязвимите групи в община Враца малко над половината анкетираните смятат, че научаването на нова информация е важно. Относително високи дялове подкрепят и твърденията, че за самостоятелната работа е необходимо човек да изготви план за изпълнение на задачите си (52,9%) и че когато се решава проблем трябва да се мисли за всички негови аспекти (58,6%). С дялове от 41,4% и 50% се подкрепят твърденията, че работата в екип е важна, дори при различия в мненията, и че е важно при възникване на спор да се направи компромис.

Критичното мислене на респондентите се измерва през тяхната самооценка по отношение на разбирането им за различни понятия. Най-сериозен проблем се наблюдава

⁸⁹ Анкетираните са помолени да оценят твърденията по скала от 1 до 5, където 1 е „Изобщо не съм съгласен/а“, а 5 „Напълно съм съгласен/а“

относно **ефекта, който имат медиите върху поведението и преценките на хората**, като малко над 30% са склонни да твърдят, че не разбират неговите измерения. Сходни тенденции се наблюдават и за разбирането на начина, по който медиите избират, преразказват и редактират информацията, преди да я предадат публично. **Дяловете на представители на уязвимите групи, които не са сигурни, че са информирани по отношение на тези критерии, са два пъти по-големи от тези за широката общественост.**

По-висок дял от представителите на уязвими групи посочват, че според тях законите у нас не са справедливи (64,2%), което представлява с 15,5% повече спрямо широката общественост в общината (48,7%). Сходни тенденции се забелязват и по отношение на това дали законите са ясни и разбираеми за всички, където делът на несъгласни с твърдението е около 20% по-висок от този при широката общественост. С 20% по-висок е и делът на представители на уязвимите групи, които **не смятат**, че съдилищата пречат на правителството да нарушава закона.

Аналогично с останалите представители на общината, уязвимите групи се доверяват в най-голяма степен на своето семейство (99,7%), роднини (95,3%) и приятели (88%). Високо доверие се декларира също към учители (85,4%) и съседни (79,7%).

Огромното мнозинство от хората от уязвими групи (98,6%) не са давали становища по стратегически документи, проекти на решения или нормативни актове, подготвени от държавни институции, като това не се е случвало под никаква форма – нито писмено, нито устно по време на срещи, обсъждания и т.н. В силно ограничените случаи, в които са били представяни становища, те са касаели въпроси от сферата на образованието и са били адресирани както към местната, така и към централната власт.

Нагласите на представителите на уязвимите групи на територията на община Враца към това да бъдат чути от институциите са сравнително ниски. Малко над 35% от анкетираният смятат, че институциите не се вслушват в мненията на гражданите, а според 49% това се случва само донякъде. Малко под 17% е делът на представителите на уязвимите групи, които разпознават активност от страна на институциите по отношение на вслушването в мненията и оценките на гражданите. Най-често посочваните причини за пренебрегване на тези мнения са свързани с липса на интерес от страна на институциите, с нежелание за промяна, с неумение за вникване в гледната точка и в проблемите на заинтересованите страни, както и с неумение да се оценят ефектите и смисълът от направените предложения.

Народното събрание е институцията, която в най-голяма степен се разпознава като отнасяща се неравнопоставено и дискриминиращо спрямо отделни социални групи – малко над 34% от представителите на маргинализираните групи, участвали в изследването,

са на подобно мнение. Близко 33% имат същата нагласа по отношение на работата на правителството, а 31,4% – по отношение на съда. Със същия дял са и респондентите, които идентифицират дискриминационни практики в работата на институции от системата на здравеопазването и най-вече болниците. В същото време като изпълняващи функциите си с най-голяма степен на равнопоставеност се отличават образователните институции и най-вече училищата (35,7%).

Дискриминация, основана на пол (35,7%) и на социален статус (30%), са най-силно разпознаваемите форми на неравнопоставено отношение от страна на представителите на местната власт във Враца. В по-малка степен уязвимите групи отчитат дискриминация по етнически признак (25,7%), националност (22,9%) и религиозен признак (21,4%).

Училищните институции се радват на най-високо одобрение от страна на представителите на уязвимите групи в община Враца – 78,3%. Тяхната дейност се определя в най-голяма степен и като прозрачна. С по-ниско, но с над 50% доверие, са институциите от местната власт (58,6%), Българската православна църква (56,5%), полицията (55,7%) и висшите училища (55,7%). На другия полюс са правителството (26,1%), политическите партии (25,7%) и неправителствените организации (20,3%). Най-ниско доверие представителите на уязвимите групи във Враца отдават на Народното събрание – доверие в неговата работа имат 8,6%. Дейността на парламента се определя и като непрозрачна в най-голяма степен.

Учителите като основни представители на училищните институции запазват високо доверие сред уязвимите групи – над 80%. Запазват се високите нива на доверие и към кмета (57,1%), лекарите и здравните работници (56,5%), както и към полицаите (55,7%). Най-ниско е доверието към представители на неправителствени организации – малко над 23%.

Телевизията (64,6%) е най-предпочитаната медия от гражданите, попадащи в уязвими групи, когато става въпрос за информация за положението в страната. Значително по-ниски са дяловете на доверяващите се на социалните медии (28,6%), радиото (21,4%) и вестниците (21,4%). Близко една четвърт от респондентите не вярват на нито една медия. Макар и в по-голямата си част хората от уязвимите групи да са съгласни с твърдението, че медиите в страната по принцип са свободни да критикуват правителствата, близо 50% са на мнение, че ако висш държавен служител бъде замесен в престъпление, медиите у нас няма да съобщят истината по случая (срещу близо една трета на противоположната позиция).

Над 70% от представителите на уязвимите групи не смятат, че законите у нас се прилагат еднакво за всички. Около две трети са на мнение, че съдилищата не се противопоставят на нарушения на закона от страна на правителството, че законите у нас не са ясни и разбираеми за гражданите, както и че не са справедливи.

За над 60% от хората от уязвимите групи във Враца корупцията е разпространена във всички институции. Министерствата и съдът са корумпирани според 30% от респондентите, а малко над една четвърт имат подобно мнение за прокуратурата и за системата на здравеопазването (болници). В същото време мнозинството от представителите на уязвимите групи биха подали сигнал за корупция или биха подкрепили сигнализиране от друго лице. Убеждението, че не могат да направят нищо срещу корупцията в качеството си на обикновени граждани се споделя от 31,4% от респондентите, а 30% биха се противопоставили на корупцията, като гласуват за некорумпирани кандидати и партии. Отказът от подаване на сигнали за корупция най-често е свързан с убеждението, че нищо не може да бъде направено, със страх от последиците, с трудната доказуемост на корупционния акт и с нежеланието да бъдат призовавани от компетентните институции (полиция, прокуратура, съд). Потенциалните високи разходи и материални загуби също са причина за отказ от сигнализиране. Малко под половината от респондентите са ставали жертви или свидетели на корупция, като само малко над 15% от тях са потърсили помощ впоследствие.

Доверието към хора от по-близкия семеен и приятелски кръг е значително по-силно от доверието в институциите на местно и централно ниво. Над 90% от представителите на уязвимите групи гласуват доверие на членове на семейството, на роднини и на приятели. С по-ниско, но също значително доверие се ползват съседите. Близко 60% от респондентите имат доверие на своите колеги, а малко над половината – на хора от квартала, района или населеното място, чието мнение е от значение (неформални лидери).

Сред представителите на уязвимите групи чувството за принадлежност е най-силно изразено на ниво държава, в която са родени (67,1%), и на ниво населено място, в което понастоящем живеят (64,3%). Значително по-слабо изразено е чувството за принадлежност към населеното място, в което са родени (35,7%), към квартала, в който живеят (34,3%), и към общността от съседи и роднини (28,6%).

Взаимодействието между хората от уязвимите групи и общината през последните 2-3 години е свързано предимно с ползване на административни услуги (плащане на данъци и такси, издаване на документи и др.) – над 95% от анкетираните споделят подобен опит. В много органичен аспект се наблюдава участие в консултации, обсъждания, срещи, дискусии и др. и по отношение на събития, организирани от общината, и извън нея. Участието в инициативи за подобряване на мястото, на което живеят, е реализирано предимно с обмяна на идеи и предходен опит.

Около 47% от респондентите не намират промяна на квартала, в който живеят през последните години. Малко над една трета отчитат негативна тенденция в настъпилите промени, докато според 18,6% условията за живот в квартала се подобряват.

Мнозинството от анкетираните представители на уязвимите групи отчитат негативно влияние на пандемията от Ковид-19 върху отвореността и комуникацията с институциите. Близко 53% са на мнение, че институциите на национално ниво правят по-малко обществени консултации и не съгласуват решенията си с гражданите от началото на пандемията, докато близо 56% са на подобно мнение за своята община. Над две трети от респондентите намират институциите на национално ниво за по-труднодостъпни. Близко 54% пък оценяват своето участие в граждански инициативи като намаляло от началото на пандемията.

Въпреки изначално ниските нива на гражданска активност от страна на уязвимите граждани тяхното участие в общественозначими дейности и събития като участия в подписки и петиции или осъществяване на контакт с обществен служител на национално, регионално или местно ниво е намаляло спрямо предходен период. Единични случаи на респонденти заявяват, че са се почувствали по-съпричастни и са оказали подкрепа на свой съсед с пазаруването или са отделили средства за друг нуждаещ се, но всеобщото усещане е, че най-силното ограничение вследствие на пандемията са липсата на контакти и събирания с приятели и познати.